

**SAVONIA**

ammattikorkeakoulu

OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO  
SOSIAALI-, TERVEYS- JA LIIKUNTA-ALA

# SAIRAALAHOIDON JÄLKEEN KOTIIN SAATAVAT PALVELUT – OPAS POTILAILLE JA LÄHEISILLE

TEKIJÄ    Maiju Laukkanen

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	
Tutkinto-ohjelma Sairaanhoidajan tutkinto-ohjelma	
Työn tekijä Maiju Laukkanen	
Työn nimi Sairaalahoidon jälkeen kotiin saatavat palvelut – opas potilaille ja läheisille	
Päiväys 18.11.2023	Sivumäärä/Liitteet 43/1
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) Pohjois-Savon hyvinvointialue, Harjulan sairaala	
Tiivistelmä <p>Sairaalahoidon jälkeen potilaan toimintakyvyn huomioiminen sekä tarvittavien apujen ja kuntoutuksen saaminen on tärkeää. Mikäli näitä asioita ei huomioida ja potilas ei saa riittävää tukea, tämä voi aiheuttaa uusia sairaalahoitojaksoja ja lisääntyneitä palveluiden ja avun tarvetta. Potilaan onnistunut sairaalasta kotiutuminen vaatii sen, että sairaalan, kotihoidon ja läheisten välillä yhteistyö toimii.</p> <p>Opinnäytetyössä toteutettiin opas sairaalahoidon jälkeisistä kotiin saatavista palveluista, joka on suunnattu sairaalahoidosta kotiutumassa oleville potilaille ja heidän läheisilleen. Oppaassa on tietoa kotiutumisesta ja sen suunnittelusta sekä Kuopiossa tarjolla olevista hoiva- ja tukipalveluista, joita on mahdollista tarvittaessa saada kotiin tuotuna helpottamaan kotona pärjäämistä sairaalahoidon jälkeen. Opinnäytetyön tavoitteena oli lisätä sairaalasta kotiutuvien potilaiden ja heidän läheistensä tietoa kotiutumisprosessista sekä Pohjois-Savon hyvinvointialueessa saatavilla olevista palveluista kotona asumisen ja pärjäämisen tueksi. Tästä oppaasta hyötyvät etenkin terveyskeskussairaalan lyhytaikaisosastolta kotiutumassa olevat potilaat ja heidän läheisensä. Tavoitteena on myös vähentää epäselvyyksiä ja väärinymmärryksiä kotiin annettavien palveluiden sisällöstä ja myöntämiskriteereistä.</p> <p>Opinnäytetyön toteuttamismuotona oli kehittämistyö. Opinnäytetyön toimeksiantajana oli Kuopiossa sijaitseva Harjulan sairaalan sisätauti-kirurginen kuntoutusosasto. Harjulan sairaala on osa Pohjois-Savon hyvinvointialueen järjestämiä perusterveydenhuollon sairaalapalveluita. Kehittämistyön keskeinen tuotos oli opas, joka on tarkoitettu potilaille ja heidän läheisillensä lisäämään tietoa kotiutumisprosessista ja tarjolla olevista palveluista. Opas sisälsi yleistä tietoa kotona asumista tukevista palveluista, tietoa kotisairaalasta, kotihoidosta ja tukipalveluista sekä apuvälinepalveluista ja kotikuntoutuksesta. Lisäksi lopussa oli tietoa mistä voi kysyä lisätietoa asioista.</p> <p>Oppaan sisältö on tarpeellinen, sillä siinä annetaan tietoa, joka helpottaa kotiutumista ja edistää henkilön kotona pärjäämistä ja kuntoutumista. Pelkästään tukipalveluita on todella paljon olemassa ja varmasti iso osa näistä on tuntemattomia asiaan perehtymättömälle. Jatkossa kehitettävää voisi olla esimerkiksi pelkästään kotihoidon tukipalveluista tehtävä opas tai materiaali, jossa kerrotaisiin laajemmin erilaisista tukipalveluista, joita on kotiin saatavilla muutenkin kuin vain kotiutumiseen liittyen.</p>	
Avainsanat kotiutuminen, kotihoito, tukipalvelut, jatkohoito	

Field of Study Social Services, Health and Sports	
Degree Programme Degree Programme in Nursing	
Author Maiju Laukkanen	
Title of Thesis After hospitalization services delivered to the home - a guide for patients and relatives	
Date 18.11.2023	Pages/Appendices 43/1
Client Organisation /Partners Pohjois-Savon hyvinvointialue, hospital of Harjula	
<p><b>Abstract</b></p> <p>After hospital treatment, it is important to consider the patient's ability to function and to get the necessary help and rehabilitation. If these issues are not taken into account and the patient does not receive sufficient support, this can cause new episodes of hospitalization and an increased need for services and help. A patient's successful discharge from the hospital requires that cooperation between the hospital, home care and loved ones work.</p> <p>In the thesis, a guide on the services available at home after hospital treatment was implemented, which is aimed at patients and their relatives who are going home from hospital treatment. The guide contains information about going home and planning it, as well as care and support services available in Kuopio, which can be brought home if needed to make it easier to manage at home after hospital treatment. The aim of the thesis was to increase the knowledge of patients discharged from the hospital and their relatives about the discharge process and the services available in the welfare area of Pohjois Savo to support living and coping at home. Patients and their loved ones who are being discharged from the short-term ward of the health center hospital will especially benefit from this guide. The goal is also to reduce ambiguities and misunderstandings about the content and award criteria of the services provided at home.</p> <p>The form of implementation of the thesis was development work. The thesis was commissioned by the internal medicine-surgical rehabilitation department of Harjula hospital in Kuopio. Harjula hospital is part of the primary care hospital services organized by the Northern Savo welfare region. The key output of the development work was a guide intended for patients and their relatives to increase information about the discharge process and the services available. The guide contained general information about services that support living at home, information about home hospital, home care and support services, as well as assistive device services and home rehabilitation. In addition, there was information at the end where you can ask for more information about things.</p> <p>The content of the guide is necessary, as it provides information that makes it easier to return home and promotes the person's ability to manage and rehabilitate at home. There are a lot of support services alone, and certainly a large part of them are unknown to the uninitiated. What could be developed in the future could be, for example, a guide or material made only about home care support services, which would tell more about the various support services that are available at home in other ways than just in connection with going home.</p>	
<p><b>Keywords</b> repatriation, home care, support services, follow-up care</p>	

## SISÄLTÖ

1	JOHDANTO.....	5
2	SAIRAALASTA KOTIUTUMISEN JA JATKOHOIDON SUUNNITTELU .....	6
3	KOTONA ASUMISTA TUKEVAT PALVELUT .....	9
3.1	Kotisairaala.....	9
3.2	Kotihoito .....	10
3.3	Kotihoidon tukipalvelut .....	11
3.4	Kotikuntoutus .....	12
3.5	Apuvälineet .....	13
4	KOTIIN TUOTAVIEN PALVELUIDEN MYÖNTÄMISPERUSTEET.....	14
5	KEHITTÄMISTYÖN TARKOITUS JA TAVOITE .....	16
6	KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS.....	17
6.1	Menetelmän kuvaus .....	17
6.2	Toimeksiantajan kuvaus .....	17
6.3	Suunnittelu.....	18
6.4	Toteutus.....	19
6.5	Arviointi.....	19
7	POHDINTA .....	21
7.1	Kehittämistyön toteutuksen ja tuotoksen pohdinta .....	21
7.2	Kehittämistyön eettisyys ja luotettavuus .....	22
7.3	Ammatillinen kasvu .....	23
7.4	Tuotoksen hyödynnettävyys ja kehittämisideat .....	23
	LÄHTEET.....	25
	LIITE 1: KEHITTÄMISTYÖN TUOTOKSENA TEHTY OPAS.....	28

## 1 JOHDANTO

Sairaalahoiton jälkeen potilaan toimintakyvyn huomioiminen sekä tarvittavien apujen ja kuntoutuksen saaminen on tärkeää. Mikäli näitä asioita ei huomioida ja potilas ei saa riittävästi tukea, tämä voi aiheuttaa uusia sairaalahoitajaksoja ja lisääntyneitä palveluiden ja avun tarvetta. (Havulinna, Jäppinen, Kerminen, Kiviniemi, & Tikkanen 2019.) Potilaan onnistunut sairaalasta kotiutuminen vaatii sen, että sairaalan, kotihoidon ja läheisten välillä yhteistyö toimii (Kehusmaa, Mäkelä & Heikkilä 2018).

Opinnäytetyöni aiheena oli sairaalahoiton jälkeen kotiin saatavat palvelut. Opinnäytetyön toimeksiantajana oli Kuopiossa sijaitseva Harjulan sairaalan osasto 5 eli sisätauti-kirurginen kuntoutusosasto. Harjulan sairaala on osa Pohjois-Savon hyvinvointialueen järjestämiä perusterveydenhuollon sairaalapalveluita. Aiemmin toiminnan järjesti Kuopion kaupunki, mutta terveydenhuollon uudistuksen jälkeen vuodesta 2023 alkaen toiminta siirtyi Pohjois-Savon hyvinvointialueelle (Pohjois-Savon hyvinvointialue julkaisuaika tuntematon a.) Opinnäytetyön toimeksiantaja toi esille, että oli tarve olisi sähköiselle ja tulostettavalle oppaalle, jonka voisi sairaalassa olevalle potilaalle tai hänen omaiselleen esittää osastolta kotiutumista suunnitellessa. Toiveena oli, että oppaassa olisi tietoa hoidollisista palveluista, joita kotona pärjäämistä tukemaan voidaan järjestää Kuopiossa. Tuli myös ilmi, että usein potilailla itsellään sekä heidän läheisillään on epäselvyyttä sairaalasta kotiutumisen jälkeen tarjottavista palveluista ja esimerkiksi kotihoidon kriteerit aiheuttavat kysymyksiä.

Valitsin tämän aiheen itselleni, sillä koen kotiutumiseen ja kotihoitoon liittyvät asiat itselleni läheisiksi ja mielenkiintoisiksi. Olen toiminut itse kotihoidossa pitkään lähihoitajana, ja sairaanhoitajaopintojen edistyttyä tehnyt myös sairaanhoitajan sijaisuuksia. Olen siis päässyt toteuttamaan työssäni kotiin tarjottavia palveluita sekä ollut järjestämässä omalta osaltani asiakkaiden sairaalasta kotiutumisia. Näiden asioiden vuoksi heräsi halu oppia asiasta lisää ja kehittää näin ammattitaitoani sekä auttaa muita toteuttamani tukimateriaalin muodossa.

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli tehdä Kuopiossa sijaitsevan Harjulan terveyskeskussairaalan osastohoidosta kotiutuville potilaille ja heidän läheisilleen suunnattu sähköinen opas, jossa kerrotaan keskeisistä kotona asumista helpottavista hoiva- ja hoitopalveluista sekä tukipalveluista. Kyseessä oli sisällöltään tukimateriaalin tyyppinen opas, sillä materiaalisissa sisältö oli informatiivista, jossa kerrotaan eri palveluista. Opas kohdentui Pohjois-Savon hyvinvointialueen Kuopion alueella, joko itse järjestämiin tai palvelusetelillä kustantamiin, hoiva- hoito-, ja tukipalveluihin. Näillä palveluilla turvataan kotiutumisen jälkeinen potilaan jatkohoito kotona, mikäli arvioidaan, että sairaalasta kotiututtuaan hän ei sairauden tai korkean iän aiheuttamien toimintakyvyn muutosten takia itsenäisesti kotona enää pärjää.

Opinnäytetyön tavoitteena oli lisätä sairaalasta kotiutuvien potilaiden ja heidän läheistensä tietoa kotiutumisprosessista sekä Pohjois-Savon hyvinvointialueessa saatavilla olevista palveluista kotona asumisen ja pärjäämisen tueksi. Tästä oppaasta hyötyvät etenkin terveyskeskussairaalan lyhytaikaisosastolta kotiutumisessa olevat potilaat ja heidän läheisensä. Tavoitteena on myös vähentää epäselvyyksiä ja väärinymmärryksiä kotiin annettavien palveluiden sisällöstä ja myöntämiskriteereistä.

## 2 SAIRAALASTA KOTIUTUMISEN JA JATKOHOIDON SUUNNITTELU

Sairaalahoidosta kotiutumista edeltävästi on suositeltavaa suunnitella kotiutuminen ja jatkohoito mahdollisimman monipuolisesti. Tarvittaessa kotiutuessa voi hyödyntää kotiin saatavia hoiva- ja tukipalveluita, kuten kotihoito tai turvapuhelin. Kotiin lähtöä valmistellessa hoitoon liittyvät ohjeet tulee käydä läpi suullisesti sekä kirjallisesti potilaan ja hänen läheisensä kanssa. Ennen kotiutumista kotiutujan lääkelista tarkistetaan ja tarvittaessa päivitetään ajantasaiseksi. Mahdollisen uutena todetun sairauden aiheuttama elämänmuutos huomioidaan potilaan ja hänen läheisensä avuntarpeessa. Potilaan hoidolle asetettujen tavoitteiden toteutumista arvioidaan. Henkilön kotiutuessa kootaan hoitotyön yhteenveto, joka lähetetään kotona jatkohoidon järjestävälle taholle. (Pohjois-Savon sairaanhoitopiiri 2018.)

Ikääntyneet henkilöt otetaan nuorempia useammin osastohoitoon. Sairaalahoidon pitkittyminen iäkkään henkilön kohdalla on myös yleistä esimerkiksi monisairastavuuden tai muiden ongelmien vuoksi. Usein iäkkäät tarvitsevat myös aikaa ja mahdollisuuksia valmistautua kotiutumiseen turvallisen kotiutumisen varmistamiseksi. Kotiutumissuunnitelma tehdään moniammatillisessa työryhmässä ja se laaditaan yhdessä kotiutumassa olevan henkilön ja hänen läheistensä kanssa. Perustana suunnitelmaa tehdessä on sairaalassa tehty arviointi ja tavoitteena on tehdä suunnitelma jatkohoidosta ja mahdollisista toimenpiteistä. Kotiutumista suunnitellessa tulee huomioida myös kotiutujan terveydentilaa sairaalahoidon jälkeen mahdollisesti heikentävät riskitekijät. (Palonen ym. 2020.)

Iäkkään henkilön kotiutuessa muiden ehtojen ohella tärkeä kriteeri on hänen valmiutensa kotiutumiseen. Fyysisen toimintakyvyn lisäksi henkilöllä täytyy olla valmiudet ja luottamus kotiuduttuaan huolehtia itsestään. Kotiutumisen jälkeen päivittäisistä asioista selviytyminen edellyttää, että tietoa ja ohjausta on annettu riittävä määrä. Ikääntymisen tuomat rajoitukset, esimerkiksi heikentynyt muisti tai aistitoiminnot, voivat vaikeuttaa saatujen jatkohoito-ohjeiden ymmärtämiseen. Terveystieteiden työntekijöiden tulisi huomioida tämä ohjeita antaessaan. Kotiutuminen on onnistunut kaikkien osapuolien näkökulmasta, kun prosessi ei vaaranna iäkkään henkilön terveyttä ja hoidon jatkuvuus myös kotona on turvattu. (Palonen ym. 2020.)

Kun henkilö tarvitsee jatkohoitoa, hänelle tehdään jatkohoito- ja tarvittaessa kuntoutussuunnitelma, joka kirjataan myös potilastietoihin. Ne laaditaan aina potilaan kanssa yhteistyössä. Tällä käytännöllä varmistetaan hyvin sujuva jatkohoito. Potilaan toiveet jatkohoidosta otetaan mahdollisuuksien mukaan huomioon. Jatkohoitosuunnitelmaa tehdessä otetaan huomioon, tarvitseeko potilas esimerkiksi fysikaalista tai psykososiaalista kuntoutusta, apuvälineiden käytön ohjausta tai vaikkapa ravitsemusneuvontaa. Tässä vaiheessa arvioidaan, pystytäänkö jatkohoito järjestämään kotona asuessa vai tarvitseeko potilas esimerkiksi asumispalveluita jatkossa. Omainen tai läheinen voidaan ottaa mukaan jatkohoidon suunnitteluun. (EU-terveydenhoito 2023.)

Hoitotyön tutkimussäätiö on tehnyt ikäihmisen sairaalahoidosta kotiutumiseen liittyen hoitosuosituksen. Hoitosuosituksen tarkoituksena on koota laadukas tutkimusnäyttö iäkkään henkilön turvalliseen kotiutumiseen liittyen. Suosituksen tavoitteena on kehittää yhtenäisiä tapoja kotiutumisen tueksi sekä yllättävien uusintakäyntien vähentämiseksi. Sairaalahoidon jälkeen on tavoitteena, että iäkkäät

henkilöt voisivat selviytyä arjessa mahdollisimman itsenäisesti kotiuduttuaan sairaalasta, tarvittaessa kotiin tarjottavien palveluiden avulla. (Palonen ym. 2020.)

Sairaalassaolon pitkittyminen vähentää iäkkäiden ihmisten itsenäisyyttä ja vähentää mahdollisuuksia itsenäisyyden palauttamiseen. Tutkimusten mukaan kotiutuksen suunnittelu auttaa lyhentämään potilaiden sairaalahoidon kestoa, turvaamaan kotiutumisen jälkeisen terveydenhuollon jatkuvuuden, välttämään uutta sairaalahoidonjaksoa tai ennen aikaista joutumista pitkäaikaiseen hoitolaitokseen sekä lisäämään potilaiden ja heidän omaistensa tyytyväisyyttä terveydenhuoltopalveluihin. (Urbietė, Lesauskaitė & Macijauskienė 2020.)

Vanhuspalveluiden painopiste Suomessa on iäkkäiden tukeminen kotona asumiseen ja laitoshoidon vähentäminen. Muistisairaiden osuus kotiin palveluja tarvitsevista on noin 20 prosenttia. Muistisairaahan ihmisen kotiutuessa sairaalasta läheisten tarjoama apu saattaa vähentää ympärivuorokautisen hoidon tarvetta, mutta ei poista tilanteeseen sopivien palvelujen tarvetta. Kotiutusprosessin kehittäminen vaatii suunnitelmallisuutta ja yhdessä sovittuja toimintatapoja erikoissairaanhoidon, perusterveydenhuollon ja kotihoidon kanssa. Riskejä ympärivuorokautiseen hoitoon joutumiseen ovat muistisairaahan henkilön liikkumisen ongelmat, pärjäämättömyys kotona, harhailu ja eksyminen sekä päivittäisten toimien rajoitukset. (Heikkilä, Mäkelä, Noro, Lammintakanen & Laulainen 2020.)

Suurin osa ikäihmisistä haluaa sairaanhoitopalveluja kotona. Painopiste on kansainvälisestäkin siirtynyt kotiin tuotavien sairaanhoitopalveluiden kehittämiseen ja omaisiaan hoitavien perheenjäsenten tukemiseen. Tavoitteena on, että hoitopalvelut tarjotaan kotona ajallaan ja laadukkaasti sekä ikäihmisten pysyminen mahdollisimman pitkään itsenäisinä omassa ympäristössään, ja että he tuntevat olonsa mukavaksi ja turvalliseksi. (Urbietė, Lesauskaitė & Macijauskienė 2020.)

Erään länsisuomalaisen kaupungin vanhuspalveluissa on toteutettu tutkimus, jossa on koottu tietoa kotona asuvien ikääntyneiden henkilöiden kokemuksista fyysisen toimintakykynsä ja itsenäisyytensä ylläpitämisestä. Tutkimuksen tarkoituksena oli kertoa, minkälaisen merkityksen kotona asuvat ikäihmiset antavat fyysiselle toimintakyvylleen sekä millä tavoilla he kokevat pystyvänsä ylläpitämään fyysistä toimintakykyään ja itsenäisyyttään. Tutkimuksessa haastateltiin 14 itsenäisesti kotona asuvaa ikääntynyttä henkilöä, jotka oli harkinnanvaraisesti valittu tutkimukseen. Heillä jokaisella tuli olla diagnosoituna jokin pitkäaikainen terveysongelma. Tutkimuksessa selvisi, että ikäihmiset pyrkivät monipuolisesti edistämään itsenäisyyttään ja fyysistä toimintakykyään ja olivatkin niihin tyytyväisiä. Fyysinen toimintakyky on tutkimuksen mukaan oleellinen osa hyvinvointia ja haastatellut toivoivatkin fyysisen toimintakyvyn pysyvän pitkään hyvänä sekä avuntarpeen mahdollisimman vähäisenä. (Tattari, Suhonen & Stolt 2021.)

Jos ihminen, usein iäkäs, tarvitsee esimerkiksi kotihoitoa, asumispalveluja, laitoshoidon, vammaispalveluja tai muita sosiaalihuollon palveluja, näiden myöntämistä edeltävästi hyvinvointialueen viranomaisen tekee palvelutarpeen arvioinnin (Sosiaali- ja terveysministeriö julkaisuaika tuntematon). Palvelutarpeen arvioinnissa selvitetään asiakkaan toimintakyky ja voimavarat monipuolisesti. Tämän lisäksi myönnettäviin palveluihin voivat vaikuttaa omaisten ja läheisten osallistuminen, asumisolosuhteet sekä mahdolliset itse hankitut palvelut. (Pohjois-Savon hyvinvointialue 2022 a.)

Palveluohjauksen kehittäminen on viime aikoina ollut tärkeä osa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestelmän uudistamista. Kirjallisuuskatsaus kotona asuvien ikäihmisten palveluohjauksen vaikuttavuudesta kokoaa yhteen sitä, miten aihetta on tutkittu sekä millaista tietoa tutkimukset ovat tuottaneet vaikuttavuudesta sosiaalitieteellisen vaikuttavuustutkimuksen näkökulmasta. Kirjallisuuskatsauksessa palveluohjauksen vaikuttavuutta arvioitiin sekä palveluohjausprosessin toteuttamisen sekä siitä seuranneiden asioiden osalta. Tuloksia tarkasteltiin katsauksessa asiakkaan ja palvelujärjestelmän näkökulmasta. Tulokset antavat viitteitä myönteisistä vaikuttavuutta tuottavista palveluohjausprosesseista ja niihin liittyvistä tavoista. Kirjallisuuskatsauksen perusteella tutkimusta kotona asuvien ikäihmisten palveluohjauksen vaikuttavuudesta tarvitaan lisää. Viitteitä kuitenkin saatiin siitä, että prosessi olisi vaikuttava ja palveluohjaus vaikuttaisi jonkun verran vähentävän terveyspalveluiden käyttöä. Tuloksia tosin on vaikeaa yleistää, sillä palveluohjauksen mallit sekä vaikuttavuuden mittaamisen tavat vaihtelivat paljon kirjallisuuskatsaukseen käytetyissä tutkimuksissa paljon. (Ristolainen, Tiilikainen & Rissanen 2019.)



### 3 KOTONA ASUMISTA TUKEVAT PALVELUT

Suomessa niin sanotun vanhuspalvelulain tavoitteena on lisätä iäkkään ihmisen kotona tapahtuvaa hoitoa ja vähentää siirtymisiä laitoshoidon. Yleisenä tavoitteena sekä kansallisesti, että kansainvälisesti, onkin tukea ikäihmisten kotona asumista niin pitkään kuin mahdollista. (Kariniemi, Siira, Kyn-gäs & Kaakinen 2020.) Vanhuspalvelulain tarkoituksena on esimerkiksi tukea ikääntyneiden henkilöiden hyvinvointia ja terveyttä sekä toimintakykyä ja itsenäistä suoriutumista. Lain tarkoitus on myös parantaa iäkkään ihmisen mahdollisuutta saada laadukkaita sosiaali- ja terveyspalveluja sekä vaikuttaa hänelle tarjottuihin palveluihin ja niiden sisältöön. (Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tuke-misesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista 2022/604, 1 §.)

Kotiin tuotavat palvelut järjestetään osana sosiaali- ja terveydenhuoltoa. Palvelujen järjestämisestä vastuu on hyvinvointialueilla, jotka myöntävät palveluja yksilölliseen palvelutarpeen arviointiin perus-tuen. Hyvinvointialueet voivat tuottaa palvelut omana toimintanaan, ostaa ne muilta hyvinvointialu-eilta tai yksityisiltä palveluntuottajilta. (Sosiaali- ja terveysministeriö julkaisuaika tuntematon.)

#### 3.1 Kotisairaala

Hyvinvointialueen järjestämistä vastuulla on alueensa kotisairaanhoidon. Kotisairaalahoidon on tehostettua sairaalatasoista kotisairaanhoidon, joka on tarkoitettu määräaikaiseksi. Kotisairaalahoidon järjestä-mistä joko perusterveydenhuolto, erikoissairaanhoidon tai nämä molemmat yhteistyössä. Kotisairaalahoi-don aikana potilaan tarvitsemat ja hoitosuunnitelmaan kuuluvat lääkkeet sisältyvät hoitoon. (Terve-ydenhuoltolaki 2022/581, 25§.) Kotisairaalahoidon tarkoittaa sairaalatasoisen hoidon viemistä potilaan kotiin tai asumisyksikköön. Kotisairaalahoidon on tarkoitettu kotona asuville potilaille, jotka tarvitsevat sairaanhoidollista asiantuntemusta vaativia hoitoja, kuten infuusiot, lääkehoito, enteraalinen eli suo-raan ruuansulatuskanavan johonkin osaan annosteltava ravitsemus tai parenteraalinen eli ruuansula-tuskanavan ulkopuolelle, suoraan laskimoon, annosteltava ravitsemus sekä saattohoidon toteutus. (Gamblin ym. 2021.)

Kotisairaalan tulisi olla mahdollisuuksien mukaan ensisijainen hoitovaihtoehto, mikäli tarvetta ympä-rivuorokautiselle sairaalassa tapahtuvalle hoidolle ei ole tarvetta. Kotisairaalahoidon tavoitteena on lyhentää osastohoidon ja auttaa välttämään terveydenhuollon muita käyntejä. Kotisairaala pyrkii myös ylläpitämään ja parantamaan asiakkaan toimintakykyä asiakaslähtöisesti. (Pohjois-Savon hy-vinvointialue 2022 a.)

Kotisairaalassa hoidettavista potilaista suurin osa sairastaa syöpää. Potilaista osa on vielä aktiivis-ten hoitojen piirissä, mutta suurin osa heistä on linjattu saamaan palliatiivista tai saattohoitoa. Koti-sairaalan avulla hoidetaan myös esimerkiksi erilaisia infektioita, jotka eivät tarvitse sairaalassa ta-pahtuvaa hoitoa. Yleisimmät kotisairaalassa hoidettavat infektiot ovat ruusu, keuhkokuume ja munu-aisaltaantulehdus. (Lehtola 2018.)

Tänä päivänä teknologia on merkittävä osa terveydenhuoltoa ja se helpottaa palveluiden tuomista myös kotiin. Kivekkään ym. (2017) tutkimusartikkelissa on tutkittu infuusiohoitojen toteuttamista kotiolosuhteissa ja nykyaikaisen terveysteknologian hyödyntämistä tässä. Tutkijat kartoittivat kotisai-raalatoimintaa ja esimerkiksi infuusiohoitojen määrää ja laatua terveydenhuollossa sekä arvioivat,

miten infuusiohoitoja voisi toteuttaa kustannustehokkaammin ja turvallisemmin. Tutkimuksessa tutkittiin erilaisia kotisairaalan yksiköitä. Tutkimuksen tuloksien mukaan kotisairaaloiminta oli mahdollistanut potilaiden aiemman kotiutumisen sairaalasta, sillä infuusiohoito ei enää edellyttänyt vuodeosastohoitoa, mikäli potilas selviytyi kotona itsenäisesti tai sai apua kotiin. (Kivekäs ym. 2017.)

Kotona asuvien iäkkäiden, useita lääkkeitä käyttävien, henkilöiden turvallinen lääkitys on erityisen haastavaa sairaalasta kotiutumisen jälkeen. Sveitsiläisten ja portugalilaisten sairaaloiden ja yliopistojen yhteistyönä tekemässä tutkimuksessa tunnistettiin ja luokiteltiin iäkkäiden ihmisten, heidän epävirallisten omaishoitajiensa ja terveydenhuollon ammattilaisten kokemia stressitekijöitä ja uudelleenjärjestelytapoja, kun he hoitavat sairaalasta kotiutumisen jälkeen iäkkäiden henkilöiden lääkeseioita. Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena keräämällä siihen tietoja 28 ikäihmiseltä, 17 epäviralliselta omaishoitajalta ja 13 terveydenhuollon ammattilaiselta. (Pereira, Bieri, Martins, del Rio Carral & Verloo 2022.)

Edellä mainitussa tutkimuksessa haastatelluilla ikääntyneillä aikuispotilailla oli keskimäärin kolme-toista diagnoosia sairaalassa ollessaan ja yhdeksän määrättyä lääkitystä kotiutusvaiheessa. Kaikki heistä eivät nimenneet epävirallista hoitajaa eivätkä kaikki epävirallisista hoitajista olleet mukana lääkityksen arvioinnissa. Tuloksien mukaan kotiutuksen jälkeiseen kotona tapahtuvaan lääkityksen hoitoon liittyi lukuisia vaikeuksia. Lääkehoitoon liittyi vaikeuksia esimerkiksi kommunikaatiossa, yhteistyössä ja koordinaatiossa useiden mukana olleiden sidosryhmien mukaan. Tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden mukaan olisi useita mahdollisia tapoja parantaa turvallisen lääkityksen hallintaa ammatillisten ja potilaslähtöisten käytäntöjen avulla. (Pereira, Bieri, Martins, del Rio Carral & Verloo 2022.)

### 3.2 Kotihoito

Kotihoidolla tarkoitetaan asiakkaan pitkäaikaiseen avun tarpeeseen vastaavaa kotipalvelua ja kotisairaanhoidoa. Kotihoidolla tarkoitetaan palvelua, jolla varmistetaan, että henkilö selviytyy jokapäiväisistä toiminnoista omassa kodissaan. Kotihoitoon kuuluu myös terveydenhuoltolaissa määritelty kotisairaanhoido. (Sosiaalihuoltolaki 2022/790, 19 a §.)

Kotihoidon tavoitteena on tukea kotona asumista kotiin tuotavalla palvelulla, joka auttaa ylläpitämään toimintakykyä sekä vastaa hoitoon ja hoivaan liittyviin tarpeisiin. Kotihoitoon sisältyy kotona tapahtuva monialainen ohjaus ja kuntoutus, hoito ja hoiva, kotisairaanhoido sekä lääkäripalvelut. Säännöllisen kotihoidon palveluun kuuluu muun muassa asiakkaan toimintakyvyn ylläpitäminen erilaisin keinoin, sairauksien hoitaminen, ravitsemuksesta huolehtiminen, lääkehoidon järjestäminen, hygienian hoitaminen ja osittain kodinhoidolliset tehtäviä, kuten tiskaaminen ja vaatehuolto. Kotipalvelun ja -sairaanhoidon sisältö määräytyy palvelutarpeen arvioinnin perusteella sekä asiakkaan ja omaisen kanssa yhteistyössä laaditun hoito- ja palvelusuunnitelman perusteella. (Pohjois-Savon hyvinvointialue 2022 a.)

Kotihoidon asiakkaan palvelu tuotetaan Pohjois-Savon hyvinvointialueella ensisijaisesti teknologiaavusteisten palvelujen avuin, jos se asiakkaan toimintakyvyn huomioon ottaen on mahdollista. Etäpalveluilla parannetaan palvelujen saavutettavuutta ja asiakkaan itsenäisyyttä palvelujen käyttäjänä.

Kotihoidon järjestämiä etäpalveluja ovat esimerkiksi etäkotikäynti ja lääkeautomaatti. (Pohjois-Savon hyvinvointialue 2022 a.)

Ennen säännöllisen kotihoidon palveluiden aloittamista järjestetään pääsääntöisesti kuntouttava arviointijakso. Jakso toteutetaan asiakkaan kotona ja on kestoaltaan keskimäärin 4–6 viikkoa. Arviointijakson aikana arvioidaan asiakkaan voimavaroja ja palveluntarvetta moniammatillisesti sekä tuetaan asiakkaan kuntoutumista. Arviointijakson aikana suunnitellaan yksilöllisesti mitoitettut palvelut ja toimet, jotka vastaavat asiakkaan tarvetta ja toimintakykyä. Teknologisten ratkaisuiden kokeileminen ja käyttöönotto mahdollisuuksien mukaisesti huomioidaan tässä vaiheessa. Jakson päätteeksi pidetään moniammatillinen loppupalaveri asiakkaan kotona, jossa käydään läpi asiakkaan jakson toteutuminen ja jatkossa tarvittavat palvelut. (Pohjois-Savon hyvinvointialue 2022 a.)

Tutkimuksen mukaan suurin osa sairaalahoitoa saavista ikäihmistä haluaa sairaanhoidollisia palveluita järjestettävän kotiin ja tämä on myös kansainvälinen tavoite (Urbietè, Lesauskaitè & Macijauskienè 2020). Kuitenkin kotihoidon asiakkaat ovat aiempaa huonokuntoisempia ja monisairaampia. Tavoitteena on käyttää kotihoidon resursseja joustavasti ja ennakkoiden, tavoitteena asiakkaan toimintakyvyn säilyttäminen, oireiden minimoiminen ja vältettävissä olevien sairaalahoitojen ehkäiseminen. Kotihoidon apua asiakkaat tarvitsevat esimerkiksi lääkehoidossa, ihosairauspotilaiden ihon ja haavan hoidossa, diabetesta sairastavien potilaiden verensokerin tarkkailussa ja syömisvaikeuksista kärsivien ravinnonsaannin turvaamisessa. (Næss, Kirkevold, Hammer, Straand & Wyller 2017.)

Samaan aikaan, kun kotona palveluja saavien osuus ikääntyneistä on kasvanut ja laitospalveluja saavien osuus vähentynyt, ovat ensihoitotehtävät ja päivystyspoliklinikoiden käyntimäärät lisääntyneet. Näitä ensihoitohälytyksiä voidaan kuitenkin vähentää kotihoidon toiminnan kehittämällä, hoitohenkilökunnan kouluttautumisella, hoitolinjojen selkeyttämällä sekä asiakkaita sekä omaisia informoimalla. (Nyman, Porthan, Sippola-Soininen & Soini 2021.)

### 3.3 Kotihoidon tukipalvelut

Iäkkään henkilön arjessa pärjäämistä ja toimintakyvyn ylläpitämistä voidaan edistää tukipalveluilla, joita ovat esimerkiksi ateriapalvelu, siivouspalvelu, hygieniapalvelu, asiointipalvelu sekä osallisuutta ja sosiaalista kanssakäymistä tukeva palvelu. (Sosiaali- ja terveysministeriö julkaisuaika tuntematon.) Pohjois-Savon hyvinvointialueella tukipalveluja voi saada henkilö, jonka toimintakyky on heikentynyt. Oikeaan aikaan järjestetyn tukipalvelun avulla on tavoite tukea asiakkaan itsenäistä arjessa pärjäämistä ja siirtää vaativampien palvelujen aloittamisen tarvetta. Saadakseen tukipalveluita ei tarvitse olla säännöllisen kotihoidon asiakas. (Pohjois-Savon hyvinvointialue 2022 a.)

Iän myötä sairaudet ja vammat ja voivat vaikuttaa kykyyn suoriutua päivittäisistä toiminnoista ja esimerkiksi ruokaostoksista ja ruuanlaitosta. Ateriapalvelu parantaa ruokahalua ja näin myös ravinnon saantia paremman maun, ulkonäön ja aterian monipuolisuuden ansiosta. Tämän seurauksena kotona asuvat vanhuksat ja monisairaajat voivat hyötyä paljon ateriapalvelusta. (Due ym. 2022.)

Ateriapalvelu on tarkoitettu ihmisille, jotka eivät pysty itse tai omaisen avulla valmistamaan ruokaa, eivätkä pysty liikkumaan itsenäisesti ruokailemaan kodin ulkopuolelle. Kotiin kuljetettu ateria ehkäisee ravitsemustilan heikkenemistä tai korjaa jo heikentynyttä ravitsemustilaa. Ateriapalveluun kuuluu mukaan ravitsemussuosituksen mukainen pääruoka, salaatti ja jälkiruoka. Ateriassa huomioidaan

tarvittaessa asiakkaan yksilölliset tarpeet, kuten erityisruokavaliot ja ruuan rakenne. Ateriaa täydentävät juomat ja leivät tulee asiakkaan hankkia muuta kautta. Hyvinvointialueella ei ole omaa ateriapalvelun tuottajaa, vaan ateriapalvelut tuotetaan esimerkiksi yksityisten yritysten kautta. Asiakas vastaa itse aterioista ja kuljetuksista perittävistä maksuista. (Pohjois-Savon hyvinvointialue 2022 a).

Hygieniapalvelun tarkoitus on auttaa asiakasta huolehtimaan hygieniastaan ja ehkäisemään ongelmia, joita huonosta hygieniasta koituu. Palvelu on tarkoitettu asiakkaalle, joka tarvitsee apua viikoittaisessa peseytymisessä, mutta ei ole muutoin kotihoidon asiakas, ja jonka peseytymismahdollisuudet tai kodin peseytymistilat ovat puutteelliset, eikä puutteita pysty korjaamaan asunnon muutostöillä. Pyykkipalvelut eivät kuulu hygieniapalveluun, vaan asiakkaan täytyy nämä järjestää omakustanteisesti palveluntuottajan kautta tai omaisen avulla, jollei itse kykene pyykeistä huolehtimaan (Pohjois-Savon hyvinvointialue 2022 a.)

Toimintakyvyn heikentyessä turvallisen asumisympäristön merkitys korostuu entisestään ja siihen tulee panostaa nykyistä enemmän. Turvateknologian hyödyntämisestä on tässä asiassa paljon hyötyä. (Hammar, Mielikäinen & Alastalo 2018.) Kotihoidon turvapalvelun tavoitteena on mahdollistaa ympärivuorokautinen kotona asuminen ikäihmiselle. Turvapalveluilla tarkoitetaan eri palveluiden muodostamaa kokonaisuutta, joka koostuu asiakkaan kotiin asennettavista hälytys- ja turvateknologisista ratkaisuista. Pohjois-Savon hyvinvointialueella käytettyjä turvapalveluratkaisuja ovat esimerkiksi turvapuhelin ja hälytysnappi, vuodeanturi, ovihälytin ja GPS-paikannin. Turvapalveluiden myöntämisedellytyksenä on, että turvapalvelu edistää asiakkaan turvallisuuden tunnetta ja auttaa selviämään itsenäisesti kotona. Perusteena voi olla esimerkiksi suurentunut kaatumisriski, toimintakyvyn lasku tai turvattomuuden tunne. (Pohjois-Savon hyvinvointialue 2022 a.)

Asioinnissa avustaminen tarkoittaa päivittäisten ja välttämättömien ostosten tai hankintojen turvaamista. Ensisijaisesti hankinnat järjestetään esimerkiksi omaisten, kauppapalvelun tai yksityisen palveluntuottajan avulla. Kotihoito voi auttaa asioinnissa ja saattamisessa poikkeustilanteessa, jos asiakas ei itse tai läheistensä avulla pysty asioimaan tai yksityistä palvelua ei ole saatavilla. (Pohjois-Savon hyvinvointialue 2022 a).

Sairaalasta kotiutuville on mahdollista järjestää tuetun kotiutumisen palvelu. Se on tarkoitettu varmistamaan turvallinen kotiutuminen sekä tukemaan kuntoutumista kotiympäristössä. Tuetun kotiutumisen palvelu on lyhytaikainen, kestoltaan korkeintaan noin viikon ajan. Se voidaan aloittaa asiakkaalle, joilla ei ole säännöllistä kotihoidon palvelua eikä läheisten tuki riitä kotona selviytymiseen. Tuetun kotiutumisen käynnit järjestetään joko fyysisinä kotikäynteinä tai etäkontakteina riippuen asiakkaan tarpeista. Käyntien sisältö voi liittyä esimerkiksi lääkehoidon varmistamiseen tai toteutukseen, hoidollisiin toimenpiteisiin kuten katetrointi tai haavanhoito, voimien arviointiin tai kuntouttavien harjoitteiden ohjaamiseen. Mikäli tuetun kotiutumisen palvelun loppuessa ilmenee vielä avun tarvetta, järjestetään palvelutarpeen arviointi. (Pohjois-Savon hyvinvointialue 2022 a.)

### 3.4 Kotikuntoutus

Kotikuntoutus on yksi tapa toteuttaa kuntoutusta ja henkilön omassa elinympäristössään tapahtuva kuntoutuminen onkin usein tehokasta. Kotikuntoutuksella tarkoitetaan kuntoutujan kotona tapahtu-

vaa määräaikaista kuntoutusjaksoa, jolle on asetettu tavoitteet. Kotikuntoutukseen voi ohjautua esimerkiksi asiakasohjausyksikön, sairaalan, terveysaseman tai kotihoidon kautta. Kotikuntoutustiimiin kuuluvat esimerkiksi kotihoidon hoitaja, toimintaterapeutti ja fysioterapeutti. (Terveyskylä julkaisuaika tuntematon.)

Kuntoutuksen vaikutusten mittaaminen ei ole helppoa. Kuntoutumisen onnistumisen ja tavoitteiden saavuttamisen onnistumista arvioidaan ensisijaisesti asiakkaan omalla arviolla. Lisäksi kotikuntoutuksessa voidaan käyttää edistymistä mittaavia testejä ja mittareita. (Terveyskylä julkaisuaika tuntematon.) Tutkimusten mukaan päivittäisiin toimiin keskittyvä kotikuntoutus vähentää iäkkään sairaalasaolopäiviä kotiutumista seuraavien kuukausien aikana sekä parantaa omatoimisuutta päivittäisissä toiminnoissa (Palonen ym. 2020).

Suurin osa kotiinkin tuotavista kuntoutuspalveluista on kuntoutujalle maksuttomia. Joistain kuntoutuspalveluista, kuten erilaisista terapioidista voidaan kuntoutujalta laskuttaa asiakasmaksu tai omavastuuosuus. (Sosiaali- ja terveysministeriö julkaisuaika tuntematon b.)

### 3.5 Apuvälineet

Apuvälinepalvelut kuuluvat hyvinvointialueen lääkinnällisen kuntoutuksen palveluihin. Apuvälineiden luovutus on asetuksen mukaan perusteltua, mikäli henkilöllä on lääketieteellisin perustein todettu toimintakykyä heikentävä ja itsenäistä selviytymistä vaikeuttava sairaus, vamma tai kehitysviivästyminen. (Asetus lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutuksesta 1363/2011, 1 §.)

Tilanteessa, jossa apuvälineet ovat tarpeen, apuvälineistä voi kysyä oman kunnan apuvälineyksiöstä. Apuvälineitä voidaan useimmiten lainata joko lyhytaikaiseen tai pitkäaikaiseen lainaan. Apuvälinepalveluihin sisältyvät apuvälineiden tarpeen arviointi, apuvälineen sovitusta ja hankinta, käytön opettaminen ja seuraaminen sekä huoltaminen ja rikki menneen apuvälineen korjaaminen. Apuvälineet auttavat tukemaan ja ylläpitämään sekä parantamaan henkilön toimintakykyä. Sen lisäksi, että apuvälineet helpottavat arkea, monet myös lisäävät turvallisuutta. Halutessaan apuvälineitä voi ostaa myös itse esimerkiksi marketeista tai erikoistuneista liikkeistä. (Terveyskylä 2023.)

#### 4 KOTIIN TUOTAVIEN PALVELUIDEN MYÖNTÄMISPERUSTEET

Pohjois-Savon hyvinvointialueella kotiin annettavat palvelut myönnetään palvelutarpeen arvioinnin eli asiakkaan toimintakyvystä ja palvelun tarpeesta tehdyn selvityksen perusteella. Palveluiden myöntäminen ei perustu asiakkaan korkeaan ikään vaan olemassa olevaan toimintakykyyn. Asiakkaalta edellytetään käytettävissä olevien apuvälineiden käyttöä, jotka ovat tarpeen esimerkiksi liikuttamisen tueksi, sekä suositeltujen palveluiden käyttöön sitoutumista. Apuna toimintakyvyn arvioinnissa käytetään toimintakykymittareita, kuten RAI (Resident Assessment Instrument), CERAD (the Consortium to Establish a Registry for Alzheimer's Disease), MMSE (Mini-Mental State Examination) ja ADL (Activities of Daily Living). Asiakkaan tukemiseksi selvitetään myös, onko lääketieteen ja kuntoutuksen keinoista hyötyä sekä tuetaan olemassa olevia voimavaroja (Pohjois-Savon hyvinvointialue 2022 a.)

Asiakkaan avuntarve täyttää säännöllisen kotihoidon myöntämisperusteet Pohjois-Savon hyvinvointialueen kriteerien mukaisesti, kun hoivan ja sairaanhoidon tarve sekä arjen toiminnoissa tukeminen on päivittäinen ja pitkäkestoinen sekä vastaaminen palvelun tarpeeseen vaatii sosiaali- ja terveydenhuollon ammatillista osaamista. Avun tarve vain kodinhoidollisissa tehtävissä, kuten siivouksessa, ei ole peruste kotihoidon aloittamiselle. Ennen päätöstä säännöllisestä kotihoidosta aloitetaan määräaikainen kuntouttava arviointijakso. Sen aikana arvioidaan asiakkaan toimintakykyä ja tehdään palvelutarpeen arviointi, jossa päätetään säännöllisen kotihoidon myöntämisestä, mikäli palvelulle on tarvetta ja myöntämisedellytykset täyttyvät. Arvioinnissa käytetään esimerkiksi RAI-toimintakykymittaria (Pohjois-Savon hyvinvointialue 2022 a.)

Kotihoidon palveluiden toteutumisen yleisenä ehtona on, että kotihoidolle annetaan asiakkaan kodin avain. Ensisijaista on kuitenkin sähköisen ovenavauspalvelun käyttö avainturvallisuuden parantamiseksi. Asiakkaalta odotetaan sitoutumista hoitoon liittyvien apuvälineiden, esimerkiksi hoitosänky, nostolaite ja erilaiset turvalaitteet, käyttöön, mikäli niiden käyttäminen on asiakkaan kannalta tarpeellista ja niiden käyttö parantaa työntekijän työturvallisuutta (Pohjois-Savon hyvinvointialue 2022 a).

Mikäli asiakas ei ole oikeutettu kotihoidon palveluihin esimerkiksi vain kotitaloustöissä esiintyvän avun tarpeen vuoksi, asiakas ohjataan tekemään kotityöt mahdollisuuksien mukaan itse tai omaisten avulla tai hankkimaan omakustanteisesti. Tavanomaisesta kotitalous-, hoiva- ja hoitotyöstä on oikeutettu saamaan kotitalousvähennystä. Kotitalousvähennyksenä voi vähentää enintään 60 prosenttia yrittäjälle tai yritykselle maksetusta työkorvauksesta. (Verohallinto 2022.)

Kotisairaalaan hoitajaksole ottamisesta ja siitä, milloin hoitajakso lopetetaan, tekee päätöksen kotisairaalan lääkäri. Kotisairaalaissa työskentelevä sairaanhoitaja tekee hoidontarpeen arviointeja akustisesti sairastuneista palveluasumisen ja kotihoidon asiakkaista. Asiakkaan hoidon tarve ja oikea hoitopaikka arvioidaan yhdessä lääkärin kanssa. Sairaanhoitajan tai muun ammattilaisen suorittamasta käynnistä peritään kotikäyntimaksu. (Pohjois-Savon hyvinvointialue 2022.)

Tarve kotikuntoutukseen voi tulla esille eri tavoin. Ihminen itse, omainen tai sosiaali- ja terveysalan ammattilainen voi huomata, että henkilön toimintakyky on heikentynyt esimerkiksi tapaturmassa tai

sairauksien myötä. Kotikuntoutukseen voi ohjautua esimerkiksi asiakasohjausyksikön, sairaalan, terveysaseman tai kotihoidon kautta. (Terveyskylä julkaisuaika tuntematon.)

## 5 KEHITTÄMISTYÖN TARKOITUS JA TAVOITE

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli tehdä Kuopiossa sijaitsevan Harjulan terveyskeskussairaalan osastohoidosta kotiutuville potilaille ja heidän läheisilleen suunnattu sähköinen opas, jossa kerrotaan keskeisistä kotona asumista helpottavista hoiva- ja hoitopalveluista sekä tukipalveluista.

Opinnäytetyön tavoitteena oli lisätä sairaalasta kotiutuvien potilaiden ja heidän läheistensä tietoa kotiutumisprosessista sekä Pohjois-Savon hyvinvointialueessa saatavilla olevista palveluista kotona asumisen ja pärjäämisen tueksi. Tästä oppaasta hyötyvät etenkin terveyskeskussairaalan lyhytaikaisosastolta kotiutumassa olevat potilaat ja heidän läheisensä. Tavoitteena on myös vähentää epäselvyyksiä ja väärinymmärryksiä kotiin annettavien palveluiden sisällöstä ja myöntämiskriteereistä.



## 6 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS

### 6.1 Menetelmän kuvaus

Ammattikorkeakoulussa tehdyt opinnäytetyöt ovat karkeasti jaettuna yleensä joko tutkimus- tai kehittämistöitä tai kirjallisuuskatsauksia (Hakala 2022, 17). Kehittämistöitä ovat esimerkiksi erilaiset hankkeet, tapahtumat, markkinointikampanjat, videot tai portfolioit. Kaikille kehittämistyyppisille töille yhteistä on, että ne muodostuvat niin sanotusti kahdesta osasta: kehitettävästä tuotteesta tai tapahtumasta sekä tuotteesta ja sen taustoista kertovasta kirjallisesta raporttiosasta. (Hakala 2022, 20). Tämä opinnäytetyö oli kehittämistyö, jossa tehtiin tuotos, joka oli tukimateriaalin tyyppinen opas Pohjois-Savon hyvinvointialueella saatavissa olevista kotiin annettavista hoiva-, hoito- ja tukipalveluista.

Opinnäytetyöni toimeksianto oli ”sairaalahoidon jälkeiset jatkohoitomahdollisuudet Kuopiossa – opas potilaille ja läheisille”. Toimeksianto oli selkeä lähtökohta sille, että toive tilaajalla oli nimenomaan oppaalle tai tukimateriaalille, joka käsittelee sairaalahoidon jatkohoitomahdollisuuksia Kuopion kaupungissa. Koska toive oli nimenomaan oppaasta, joten opinnäytetyön menetelmäksi oli helppo valita kehittämistyö. Toimeksiantajan kanssa yhteisymmärryksessä opas rajattiin koskemaan nimenomaan kotiin tarjottavia jatkohoitomahdollisuuksia, eikä esimerkiksi asumispalveluja. Työssäni käsite jatko-hoito tarkoittaa palveluita, joilla sairaalahoidon jälkeen turvataan kotona pärjääminen ja päivittäisten toimien sujuminen.

Suunnittelussa noudatin Salosen (2013) kehittämää lineaarista mallia. Linearisessa mallissa työskentely etenee suoralinjaisesti tavoitteen määrittelystä suunnitteluvaiheeseen, toteutukseen ja prosessin päättämiseen sekä viimeisimmäksi arviointiin. Työssäni on tavoitteen määrittely, suunnittelu ja toteutusvaihe. Kehittämistyössä ajatus on suunnitella kehittämishanke huolellisesti, vaiheistaa hanke, oppia toiminnan yhteydessä, osallistaa kehittämistyöhön ja hankkia monipuolista menetelmäosaamista. Mallin ajatuksena on ymmärtää ja hallita kehittämistoimintaa riittävästi. (Salonen 2013.)

### 6.2 Toimeksiantajan kuvaus

Harjulan sairaala on osa Pohjois-Savon hyvinvointialueen sairaalapalveluita ja se sijaitsee Savilahden kaupunginosassa. Harjulan sairaalassa toimii lyhytaikaisosastoja, saattohoidon tukiyksikkö Lehtola-koti ja poliklinikka. Lisäksi Harjulan sairaala-alueella sijaitsee asumispalveluihin kuuluvat kolme pitkäaikaishoivaosastoa. Harjulan sairaalassa toimii myös esimerkiksi kuntoutus, hammashoito, röntgen ja kotisairaalan toimipiste. (Pohjois-Savon hyvinvointialue julkaisuaika tuntematon a.)

Tämä opinnäytetyö tehtiin Harjulan sairaalan osasto 5:lle, joka on sisätauti-kirurginen kuntoutusosasto. Osasto 5:n lisäksi se soveltuu hyvin myös muille Harjulan lyhytaikaisosastoille eli 1, 2 ja 4. Osastot 1 ja 2 ovat sisätauti-geriatria akuuttiosastoja ja osasto 4:llä hoidetaan neurologisia potilaita. Osastolla 5 hoidetaan esimerkiksi erilaisten leikkausten jälkeen kuntoutusta tarvitsevia potilaita. Hoitajakson aikana on tavoitteena saada potilas kuntoutumaan ja edistämään toimintakykyään niin, että kotona tai muussa jatkohoitopaikassa pärjääminen onnistuu mahdollisimman hyvin. Osaston toimintaperiaatteena on yksilöllinen potilaan tarpeisiin pohjautuva hoito sekä moniammatillinen yhteistyö potilaan ja hänen läheistensä kanssa. Osastolla työskentelee esimerkiksi lääkäri, lähi- ja

sairaanhoidajia, fysioterapeutti, osastonhoitaja ja apulaisosastonhoitaja, osastonsihtööri sekä laitoshuoltajia. Osaston henkilökunta on perehtynyt kuntouttavaan hoitotyöhön ja haavanhoitoon (Pohjois-Savon hyvinvointialue julkaisuaika tuntematon a.)

### 6.3 Suunnittelu

Suunnitellessa kehittämistyötä tehdään kirjallinen kehittämissuunnitelma, josta kuuluu selvitä kehittämistyön tavoitteet, ympäristö, vaiheet, toimijat, tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiomenetelmät, tarvittavat materiaalit ja aineistot, tiedonhankintamenetelmät, dokumentointitavat ja niiden käsittely niin tarkasti kuin tässä vaiheessa se on mahdollista. On kuitenkin tärkeää huomioida, että aloitus- ja suunnitteluvaiheessa kehittämistyön toimijat eivät useimmiten pysty suunnittelemaan täysin työkentelyn jokaista osaa. (Salonen 2013). Valitsemalla valmiiksi olemassa olevat aineistot opinnäyetyöhön, prosessi etenee usein nopeammin kuin keräämällä itse aineistoa esimerkiksi haastatteleamalla ihmisiä (Vilka 2021, 40.)

Suunnittelussa tavoitteeni oli saada aikaan mahdollisimman hyvin rajattu kokonaisuus kotiin saatavilla olevista palveluista, jotka tukevat kotona asumista sairaalahoidon jälkeen. Toimeksiantajan toiveet olivat oppaan sisällön rajaamisessa keskeinen tekijä. Sovimme, että oppaassa on hieman tietoa kotiutumisen suunnittelussa ja palveluiden osalta opas rajautuu kotiin saataviin hoito- ja tukipalveluihin. Suunnittelin ensin otsikot, joiden alle aloin kokoamaan tietoa. Toimeksiantajan kanssa olin yhteydessä sähköpostitse, erillisiä suunnittelupalavereja ei ollut.

Kyseessä oli sisällöltään tukimateriaalin tyyppinen opas, sillä materiaalissa sisältö oli informatiivista, jossa kerrotaan eri palveluista. Opas kohdentui Pohjois-Savon hyvinvointialueen Kuopion alueella, joko itse järjestämiin tai palvelusetelillä kustantamiin, hoiva- hoito-, ja tukipalveluihin. Näillä palveluilla turvataan kotiutumisen jälkeinen potilaan jatkohoito kotona, mikäli arvioidaan, että sairaalasta kotiuduttuaan hän ei sairauden tai korkean iän aiheuttamien toimintakyvyn muutosten takia itsenäisesti kotona enää pärjää.

Tiedonhakua ja materiaaleja opasta varten olin suunnittelut hakevani pitkälti Pohjois-Savon hyvinvointialueen verkkosivuilta ja hoitotyön tietokannoista, kuten Medic ja Cinahl. Myös netin hakukoneita eli lähinnä Googlea hyödynsin toiminnassani. Tähän kehittämistyöhön ei sisällynyt tiedonkeruuta tai kyselyitä miltään kohderyhmältä, vaan oppaan tiedot perustuivat esimerkiksi Pohjois-Savon hyvinvointialueen ohjeisiin ja tutkimustietoon. Kuvamateriaali on peräisin internetin kuvapankista.

Oppaan suunnittelussa huomioin, että tarvittavat asiat ovat oppaassa loogisesti. Alkuun johdanto, yleistä asiaa kotiin tuotavista palveluista, sen jälkeen eri palveluista asiaa ja lopuksi lisätietoa ja yhteystiedot mistä voi tarvittaessa kysyä lisää. Toimeksiantajan ehdot otin huomioon suunnittelussa ulkoasun suunnittelussa sekä sisällön rajaamisessa kotiin tuotaviin palveluihin. Se julkaistaan toimeksiantajan Teamsissa, josta se on tarvittaessa tulostettavissa.

Oppaan ulkoasun suunnittelin selkeäksi ja yksinkertaiseksi, sillä sen tulee olla helposti tulostettavissa ja kopioitavissa. Jos ulkoasu on kovin värikäs tai fontteja on paljon erilaisia, ulkoasu kopioitaessa varsinkin mustavalkoisena kärsii. Tästä syystä fontitkin ovat selkeitä tyyliltään. Toimeksiantaja toivoi, että teen oppaan valmiille Pohjois-Savon hyvinvointialueen pohjalle, joten sitä hyödynsin. Pohjana

käytin siis hyvinvointialueen asiakirjapohjaa hieman muokkailtuna. Kansilehteen suunnittelin laittavani jonkunlaisen kuvan. Värit ovat tummia, pääosin mustaa ja otsikoihin suunnittelin käyttäväni muuta väriä.

#### 6.4 Toteutus

Kehittämishankkeen toiseksi tärkein vaihe suunnitteluvaiheen jälkeen on toteutusvaihe. Tässä vaiheessa toimijat työskentelevät aktiivisesti tavoitetta ja valmista tuotosta kohti. Vaiheena työstämisen eli tässä tapauksessa toteuttamani tukimateriaalin kokoaminen voidaan ajatella olevan kaikkein pisin ja vaativin. Toteutusvaiheessa kohdataan kaikki kehittämishankkeen toimijat eli mukana olevat osapuolet, TKI-menetelmät eli miten tuotos toteutetaan, aineistot ja materiaalit eli tieto, jota tarvitaan kehittämisen tueksi ja kuvaamiseksi, sekä erilaiset dokumentointitavat eli se, miten tuotetut materiaalit ja aineistot tallennetaan ja kirjoitetaan. (Salonen 2013.)

Kehittämistyöni tuotoksena oli opas, joka on kuvattu liitteessä 1. Sisällöllisesti oppaaseen tuli johdanto ja 7 lukua, joissa aiheena olivat kotiin saatavilla olevat hoiva- hoito- ja tukipalvelut. Alussa on kerrottu lyhyesti myös kotiutumisprosessista ja loppuun on laitettu lähdeluettelo. Oppaan rajaaminen on tehty toimeksiantajan toiveiden pohjalta ja näin ollen siinä keskityttiin lähinnä kertomaan kotiutumisesta sekä kotiin saatavista palveluista.

Kokosin oppaaseen tarvittavat tiedot Word-ohjelmistoon ja muokkasin ne toimeksiantajan toiveiden mukaiseen ja mahdollisimman selkeään muotoon. Oppaassa on hyödynnetty Pohjois-Savon hyvinvointialueen valmista pohjaa muokattuna ja siinä on kansilehdellä myös Pohjois-Savon hyvinvointialueen logo. Kansikuvaan käytin kuvitusta netistä saatavan kuvapankin kuvalla. Ennen kuvan tai kuvien lisäämistä tarkistin kuvien käyttöoikeudet, että niitä saa käyttää ja merkitsin kuvan yhteyteen tekijänoikeustiedot oikeaoppisesti. Oppaan loppuun lisäsin lähdemerkinnät.

Otin oppaan tekemisessä ja muotoilussa huomioon, että toimeksiantaja voi halutessaan opasta tulostaa annettavaksi potilaille ja omaisille. Myös tulostettuna oppaan tulisi olla hyvin luettavissa. Opas sijoitetaan henkilöstön vapaasti käytettäväksi toimeksiantajan Teamsiin, jossa heillä on muitakin tiedostoja. Valmis tiedosto tallennettiin PDF-muotoon, jotta se olisi helposti käytettävissä ja luettavissa julkaisun jälkeen. Lisäksi se tallennetaan Word-tiedostona toimeksiantajan pyynnöstä ja heille jäi sen käyttöoikeuden lisäksi muokkaus-oikeus, mikäli jotain oleellista oppaassa olevasta tiedosta esimerkiksi muuttuu ajan saatossa.

Pääsääntöisesti olimme toimeksiantajan kanssa yhteydessä lähinnä sähköpostitse. Yhteydessä olimme keskustelleesamme oppaan sisällöstä ja miten se rajataan. Lisäksi otin yhteyttä, jos tuli kysyttävää. Tapaamisia oli kerran samalla, kun allekirjoitimme opinnäytetyösopimuksen.

#### 6.5 Arviointi

Opinnäytetyön arvioinnin perusteella lukija pohtii tutkimus- tai kehittämisprosessin onnistumista sekä tulosten, ratkaisujen ja tuotoksen soveltuvuutta käytäntöön. Eri näkökulmia opinnäytetyön arvioinnissa ovat kokonaisluotettavuus, yleistettävyyys, pätevyys, ymmärrettävyys ja eettisyys. (Vilka 2021, 184.)

Kehittämistyön arviointivaiheessa kehittämistyön toimijat arvioivat yhdessä syntynyttä tuotosta ja ehkä palauttavat sen takaisin työstövaiheeseen tai vaihtoehtoisesti siirtävät sen suoraan viimeistelyvaiheeseen. Arviointivaiheen voidaan ajatella liittyvän kaikkiin vaiheisiin, vaikka se onkin määritelty omaksi vaiheekseen. Tosin arvioinnin erottaminen omaksi vaiheekseen auttaa ymmärtämään sen tärkeän roolin kehittämishankkeen osana. (Salonen 2013.)

Toimeksiantaja arvioi opasta omien toiveidensa kannalta. Keskeistä siinä on, vastaako opas heidän mielestään kohderyhmän tarpeisiin. Toimeksiantajalla myös on tarkin käsitys siitä, millaiset asiat aiheuttavat epäselvyyksiä ja onko oppaassa vastattu niihin tarpeeksi hyvin. Koulun arvioijan pohjana on enemmän oppaan rakenne ja sisällön loogisuus.

Arvioin opasta itse säännöllisesti joka vaiheessa esimerkiksi koulun opinnäytetyön arviointilomakkeiden pohjalta. Itsearviointissa arvioidaan samoja asioita, kun ohjaaja ja toimeksiantajakin arvioi. Pyysin myös toimeksiantajalta kommentteja ja palauteta eri vaiheissa oppaan tekemistä. Lopuksi pyysin kirjallista palautetta oppaasta sähköpostilla, jolla kysyin, vastaako tekemäni materiaali heidän toiveitaan ja onko se riittävän laaja. Toimeksiantajan kanssa yhteistyö oli sujuvaa.

## 7 POHDINTA

### 7.1 Kehittämistyön toteutuksen ja tuotoksen pohdinta

Kehittämistyön tarkoitus oli tehdä Kuopiossa sijaitsevan Harjulan terveyskeskussairaalan osastohoidosta kotiutuville potilaille ja heidän läheisilleen suunnattu sähköinen opas, jossa kerrotaan keskeisistä kotona asumista helpottavista hoiva- ja hoitopalveluista. Opinnäytetyö lisää sairaalasta kotiutuvien potilaiden ja heidän läheistensä tietoa kotiutumisprosessista eli kotiutumisen yhteydessä huomioistavista ja pohdittavista asioista sekä Pohjois-Savon hyvinvointialueella saatavilla olevista palveluista kotona asumisen ja pärjäämisen tueksi. Tästä oppaasta hyötyvät etenkin terveyskeskussairaalan lyhytaikaisosastolta kotiutumassa olevat potilaat ja heidän läheisensä, sillä se vähentää epäselvyyksiä ja väärinymmärryksiä kotiin annettavien palveluiden sisällöstä ja myöntämiskriteereistä.

Tämän kehittämistyön tuotoksena tein oppaan Harjulan sairaalan osasto 5:lle sairaalahoidon jälkeen kotiin saatavilla olevista palveluista. Toimeksiantaja voi jakaa opasta joko tulosteena potilaille ja heidän läheisilleen tai sähköisenä tiedostona niille, jotka internetiä osaavat käyttää. Opasta voivat käyttää myös muut potilaan kotiutuksessa mukana olevat.

Kehittämistyöni prosessi eteni suunnittelusta toteutukseen ja sen jälkeen arviointiin. Suunnitteluvaiheessa oli haasteita jonkun verran, mutta lopulta sekin onnistui kohtalaisesti. Toteutusvaihe oli huomattavasti helpompi, sillä tiedossa oli jo sisältöä suurelta osin ja miten työ rajataan. Suunnittelu alkoi aiheen valinnasta. Aihe löytyi lopulta Kuopion kaupungin valmiista opinnäytetyöaiheiden listasta. Alkuun pääsemistä olisi tosin helpottanut, jos olisin aiheen löytänyt nopeammin. Menetelmäksi varmistui melko nopeasti kehittämistyö, sillä toimeksiantajan toive oli oppaasta ilman minkäänlaista tutkimusta.

Tiedon haku tapahtui pääosin hoitotyön tietokannoista. Tiedonhaussa oli hieman haasteita, mutta löysin kuitenkin hyviä lähteitä. Rakenteen suunnittelu sujui hyvin. Suunnittelin myös fontit ja käyttämäni värit onnistuneesti, vaikka värikkäämpikin opas olisi voinut olla.

Oppaan tekemisen prosessia arviointia tein jatkuvasti itse ja pyysin palautetta, joiden perusteella työ muokkautui. Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluverkosto on työn tekemisen myötä selkiytynyt ja erilaisten palveluiden sisältö on tullut minulle tutummaksi.

Mielestäni opas onnistui hyvin sisällön rajauksen osalta. Siinä oli sisältöä mielestäni tarpeeksi monipuolisesti, mutta myös yksinkertaisesti esitettynä tietoa sairaalasta kotiutumisesta, sen suunnittelusta ja kotiin saatavilla olevista hoiva- ja tukipalveluista. Hieman laajemminkin esimerkiksi myös muista tukipalveluista olisi voinut kertoa. Lopussa olevat yhteystiedot ovat hyödyllisiä oppaan yhteyteen laitettuna. Kehitettävää olisi oppaan ulkonäössä, se olisi voinut olla monipuolisemmin muotoiltu ja erilaisia tehosteita ja värejä olisi voinut käyttää enemmän. Kotiin saatavia palveluita on tarjolla laajasti ja niissä on monta huomioitavaa asiaa, joten oppaasta tuli lopulta melko laaja. Pitkä opas voi olla raskasta luettavaa riippuen esimerkiksi lukijan jaksamisesta ja kognitiivisista kyvyistä. Mielekkään lukukokemuksen tarjotakseni pyrin kertomaan mahdollisimman selkein lausein ja huomioimaan tämän myös oppaan visuaalisuudessa.

Opas antaa osaston työntekijöille työkalun lisätä potilaiden ja heidän läheistensä tietoa kotiin annettavista palveluista ja yleensäkin kotiutumiseen liittyvistä asioista. Se myös auttaa potilaita ymmärtämään paremmin palveluiden sisältöä ja niiden myöntämiskriteereitä. Näin epäselvyydet ja väärinymmärrykset näistä asioista vähenevät.

## 7.2 Kehittämistyön eettisyys ja luotettavuus

Kaikille opinnäytetöille arvioinnissa yhteistä on, että sen pitäisi olla kokonaisuudessaan luotettava. Luotettavuudella tarkoitetaan järjestelmällistä ja johdonmukaista työskentelyä koko prosessin ajan jatkuvana. Luotettavuuden osana on, ettei opinnäytetyöprosessin kuulu antaa sattumanvaraisia tuloksia tai kehittämisehdotuksia. Luotettavaan tutkimukseen ei myöskään sisälly sisäisiä ristiriitoja. Oma toiminta prosessin aikana vaikuttaa opinnäytetyön laatuun muun muassa valittujen lähteiden ja aineiston laadun vuoksi. Myös huolellinen suunnittelu on tärkeää lopputuloksen laadun kannalta. (Vilka 2021, 185–186.)

Opinnäytetyötä tehdessä kootaan aineistoa, johon kehittämistyö perustetaan tai jonka avulla voi perustella ratkaisuja kehittämistyössä (Vilka 2021, 46). Aineistoa voi kerätä esimerkiksi haastattelemalla, havainnoimalla, kyselylomakkeella ja valmista tutkimustietoa luotettavista lähteistä keräämällä. Lähdekritiikki on myös tärkeä osa opinnäytetyön tekemistä ja se tulisi aina ottaa huomioon lähdemateriaalia kerätessään. Lähteet tulee myös merkitä asianmukaisesti lähdeviitteisiin ja -luetteloon, jotta lukijat näkevät mistä opinnäytetyössä käytetty tieto on peräisin. (Vilka 2021, 80.)

Kiinnitin työtä tehdessäni huomiota aineiston luotettavuuteen. Aineiston etsimiseen käytin ainoastaan luotettavia sivustoja ja tietokantoja. Varmistin, etteivät lähteet olleet liian vanhoja, sillä vanhoissa lähteissä riskinä on tutkimustiedon muuttuminen ajan myötä. Lähdetä käyttäessäni pidin myös huolta, ettei asian sisältö muutu erilaiseksi tekstiä kirjoittaessani.

Merkitsin lähteet asianmukaisesti lähdeviitteisiin ja opinnäytetyön loppuun lähdeluetteloon. Noudatin lähteiden merkitsemisessä Savonian omaa ohjetta. Kun opinnäytetyö oli valmis, tarkistin sen vielä ja päivitin lopulliseen muotoonsa. Valmiin opinnäytetyön laitan plagioinnin tarkistusta varten Turn It –ohjelmaan. Plagiointi tarkoittaa toisen tuottaman tekstin, esimerkiksi tutkimusartikkelin, kopiointia ja julkaisemista omanaan ilman asianmukaisia lähdemerkintöjä. Vältin opinnäytetyössäni muun muassa plagiointia eli toisen tuottaman tekstin esittämistä omanani ja myös siksi edellä mainittu lähteiden ohjeen mukainen merkitseminen oli tärkeää. Kaikki opinnäytetyöt tuleekin tarkastaa plagiaatintunnistusohjelmassa ennen, kun ne lähetetään arvioitavaksi. (Arene ry 2019.)

Pohjois-Savon hyvinvointialueen vaatimus oli, että tieteellisiin tutkimuksiin haetaan tutkimuslupa. Aina jos opinnäytetyössä kerätään aineistoja asiakkailta, potilailta tai henkilökunnalta, tulee tutkimuslupa hakea Pohjois-Savon hyvinvointialueen ohjeiden mukaisesti. (Pohjois-Savon hyvinvointialue julkaisuaika tuntematon b.) Tämä opinnäytetyö toteutettiin kehittämistyönä, eikä siinä haastatella tai käsitellä potilaiden tietoja millään tavalla. Varmistin toimeksiantajalta, että minulta ei edellytä tutkimuslupaa esimerkiksi opinnäytetöiden tilastoinnin vuoksi. Tutkimuslupaa ja tietosuojaselostetta ei näin ollen siis tässä työssä tarvittu. Opinnäytetyöhön kuului myös ohjaussopimuksen tekeminen, jonka tein ohjeiden mukaisesti.

### 7.3 Ammatillinen kasvu

Kehittämistyötä tehdessä tapahtui ammatillista kasvua paljon. Pääsin tutustumaan tämän aiheen myötä syvällisemmin asiakkaan kotiutumista suunnitella tapahtuvaan prosessiin ja kotiin mahdollisesti saatavilla oleviin palveluihin. Tuotos oli mielestäni lopulta ihan onnistunut, vaikka alkuun pääseminen ja opinnäytetyöprosessin loppuun saattamiseen menikin aikaa. Haasteena oli rajata opas niin, ettei sivumäärästä tulisi valtava, mutta kuitenkin kaikki oleellinen tieto siitä löytyisi mahdollisimman selkeässä muodossa.

Sairaanhoidajan ammatillisia kompetensseja ovat Savonian opetussuunnitelman mukaan muun muassa oppimisen taidot, eettinen osaaminen, työyhteisöosaaminen, asiakaslähtöisyys, sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaympäristö, kliininen hoitotyö, näyttöön perustuva toiminta ja päätöksenteko, terveyden ja toimintakyvyn edistäminen sekä sosiaali- ja terveystalouden laatu ja turvallisuus. Opinnäytetyöprosessin aikana kehityin näistä osassa melko paljon. Erityisesti tämän aiheen myötä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden ja organisaatioiden ymmärrys kasvoi. Lisäksi näyttöön perustuvan tiedon käyttäminen on oleellista opinnäytetyössä. Opin myös arvioimaan osaamistani kriittisesti. Terveyden ja hyvinvoinnin tukemisen kompetenssista tuli pohdittua ja näin opittua yhteiskunnallisen päätöksenteon ja rakenteiden yhteyttä terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen (Savonia-ammattikorkeakoulu 2020.) Opinnäytetyön aihe perustui enemmän sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin ja toimintamalleihin, joten kliinisen hoitotyön näkökulma jäi työssäni melko vähäiseksi työn luonteen takia.

Opinnäytetyön tuotoksena tekemäni opas antaa työväliseen toimia asiakaslähtöisesti ja eettisesti, sillä se auttaa potilasta ja läheisiä saamaan tietoa ja näin ollen vaikuttamaan mahdollisesti paremmin tarjottaviin palveluihin ja niiden sisältöihin palveluiden voimassa olevien myöntämiskriteereiden puitteissa. Työtä tehdessä tutustuin myös sosiaali- ja terveydenhuollon ympäristöihin teorian tasolla monipuolisesti, sillä työ on tehty vuodeosaston tarpeisiin, mutta kuitenkin sisältönä on pääsääntöisesti kotiympäristössä tapahtuvat palvelut, kuten kotisairaala ja kotihoito sekä niiden tukipalvelut, joten molempien ympäristöjen näkökulmat tuli huomioida opinnäytetyöprosessin aikana.

Työn tekemisen aikana jouduin myös pohtimaan terveyden edistämisen yhteiskunnallisen päätöksenteon ja rakenteiden yhteyttä kotiutumisprosessiin sekä taloudellista näkökulmaa sekä esimerkiksi terveyttä heikentäviä riskitekijöitä sairaalasta kotiutumiseen liittyen. Myös sosiaali- ja terveystalouden laadun ja turvallisuuden näkökulma tuli ottaa huomioon ja opinkin esimerkiksi arvioimaan hoitotyön laatua ja menetelmiä hoitoprosessin vaiheissa sekä selvittämällä tietosuojan liittyvät tekijät. Potilaan ja hänen läheisiensä hoitoja koskevassa päätöksenteossa ja turvallisuuden edistämistä käsiteltiin paljon ja se olikin oleellinen osa opinnäytetyötäni.

### 7.4 Tuotoksen hyödynnettävyys ja kehittämisideat

Opinnäytetyön tuotoksena tekemäni opas on hyödynnettävissä monipuolisesti perusterveydenhuollon osastoilla ja miksei myös kotihoidon ja kotisairaalan puolellakin. Opas on tehty Harjulan sairaalan tarpeisiin, mutta lähes yhtä hyvin sitä pystyy hyödyntämään muillakin Kuopion alueen perusterveydenhuollon osastoilla potilaan kotiutumista suunnitellessa. Myös Pohjois-Savon hyvinvointialueen

muilla palvelukeskitymissä on saman kaltaiset palvelut saatavilla, joten ainakin Varkauden ja Iisalmen alueella opas on mahdollisesti käyttökelpoinen.

Tavoitteena opinnäytetyölleni oli lisätä potilaiden ja läheisten tietoa sekä vähentää epäselvyyksiä ja väärinymmärryksiä kotiin annettavien palveluiden sisällöistä ja myöntämiskriteereistä. Tähän tavoitteeseen tekemäni opas vastasi mielestäni hyvin, sillä siinä on keskeiset palvelut yhteen oppaaseen koottuna selkeästi ilmaistuna.

Jatkossa kehitettävää voisi olla esimerkiksi pelkästään kotihoidon tukipalveluista tehtävä opas tai materiaali, jossa kerrotaisiin laajemmin erilaisista tukipalveluista mitä on kotiin saatavilla muutenkin kuin vain kotiutumiseen liittyen. Pelkästään tukipalveluita on todella paljon olemassa ja varmasti iso osa näistä on tuntemattomia asiaan perehtymättömälle. Kotiutumiseen liittyen jatkotutkimusta tai kehitettävää voisi olla liittyen tilanteeseen, kun kotona ei enää pärjää ja kuinka silloin edetään ja mitä vaihtoehtoja tässä tilanteessa on. Nämä jäivät tästä oppaasta pois, sillä muutoin aihe olisi laajentunut mielestäni liikaa.



## LÄHTEET

Arene ry 2019. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Arene ry:n asettama työryhmä: Kettunen, Jyrki, Kärki, Anne, Näreaho, Susanna & Päälylsaho, Selliina. Helsinki: Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry. [https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20OPINN%C3%84YTET%C3%96IDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf?\\_t=1578480382](https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20OPINN%C3%84YTET%C3%96IDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf?_t=1578480382). Viitattu 9.2.2023.

Due, Anette, Beck, Anne Marie, Birk, Camilla Banke, Justesen, Lise, Majgaard, Maj, Koldkær Langsted, Sara & Skjærlund Jensen, Tilde 2022. Innovative rehabilitating meal service programs for old people living at home: A randomized controlled pilot study. *Clinical Rehabilitation* 36(7) 926-939. <https://doi.org/10.1177/02692155221088777>. Viitattu 22.5.2023.

EU-terveydenhoito 2023. Jatkoahoito. <https://www.eu-terveydenhoito.fi/tieda-oikeutesi/potilaan-oikeus-hoitoon/jatkohoito>. Viitattu 20.8.2023.

Gamblin, Vincent, Prod'homme, Chloé, Lecoeuvre, Adrien, Bimbai, André -Michel, Luu, Joël, Hazard, Pierre-Alexandre, Da Silva, Arlette, Villet, Stéphanie, Le Deley, Marie-Cécile & Penel, Nicolas 2021. Home hospitalization for palliative cancer care: factors associated with unplanned hospital admissions and death in hospital. *BMC Palliat Care* 20, 24. <https://doi.org/10.1186/s12904-021-00720-7>. Viitattu 12.5.2023.

Hakala, Juha 2022. Hyvä, parempi, valmis: Opinnäyteopas ammattikorkeakouluille. Helsinki: Gaudemus.

Hammar, Teija, Mielikäinen, Lasse & Alastalo, Hanna, 2018. Teknologia tukee kotihoidon asiakkaan omatoimisuutta ja turvallisuutta – eroja käyttöönotossa maakuntien välillä. *Terveiden ja hyvinvoinnin laitos: Tutkimuksesta tiiviisti* 44. [https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137291/URN\\_ISBN\\_978-952-343-252-9.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137291/URN_ISBN_978-952-343-252-9.pdf?sequence=1&isAllowed=y). Viitattu 22.5.2023.

Heikkilä, Rauha, Mäkelä, Matti, Noro, Anja, Lammintakanen, Johanna & Laulainen, Sanna 2020. Millaisilla palveluilla enintään keskivaikeasti muistisairaavat henkilöt pärjäävät kotona? *Gerontologia* 34(2), 74–87. <https://doi.org/10.23989/gerontologia.84723>. Viitattu 13.5.2023.

Kariniemi, Kirsi, Siira, Heidi, Kyngäs, Helvi & Kaakinen, Pirjo 2020. "Vanhakin on ihminen" Ikääntyneiden kokemuksia vahvuuksistaan, voimavaroistaan ja kotihoidosta. *Gerontologia* 34(1), 25–42. <https://doi.org/10.23989/gerontologia.80436>. Viitattu 9.2.2023.

Kehusmaa, Sari, Mäkelä, Matti, Heikkilä, Rauha, 2018. Asiakasohjaus sairaalasta kotiutuessa – tarpeet ja palveluratkaisut. *Terveiden ja hyvinvoinnin laitos: Tutkimuksesta tiiviisti* 14. [https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136380/URN\\_ISBN\\_978-952-343-122-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136380/URN_ISBN_978-952-343-122-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y). Viitattu 19.10.2022.

Kerminen, Hanna, Jäppinen, Anna-Maija, Kiviniemi, Kirsi, Tikkanen, Päivi & Havulinna, Satu 2019. Iäkkäiden henkilöiden lyhytaikaiseen sairaalahoitoon liittyvä toimintakyvyn arviointi kuntoutumisen käynnistäjänä. TOIMIA-tietokanta. Suositus. Verkkojulkaisu. Julkaistu 3.10.2019. [https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138652/TOIMIA\\_suositus\\_s023\\_iakkaiden\\_henkiloiden\\_lyhytaikaiseen\\_sairaalahoitoon\\_liittyva\\_toimintakyvyn\\_arviointi.pdf?sequence=2&isAllowed=y](https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138652/TOIMIA_suositus_s023_iakkaiden_henkiloiden_lyhytaikaiseen_sairaalahoitoon_liittyva_toimintakyvyn_arviointi.pdf?sequence=2&isAllowed=y). Viitattu 19.10.2022.

Kivekäs, Eija, Toppinen, Eija, Kokki, Hannu, Mäntyselkä, Pekka, Kinnunen, Ulla-Mari, Huusko, Juhamatti, & Saranto, Kaija 2017. Infuusioidot turvallisesti kotona – selvitys älykkään teknologian mahdollisuuksista. *Finnish Journal of EHealth and EWelfare* 9(2–3), 184–193. <https://doi.org/10.23996/fjhw.60996>. Viitattu 9.2.2023.

- Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvveluista 2022/604. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/20120980>. Viitattu 15.6.2023.
- Lehtola, Laura 2018. Infektioiden hoito ja hoitoon liittyvät infektiot kotisairaalassa. Suomen Sairaalahygienialehti 8–11. [https://infektioidentorjunta.fi/wp-content/uploads/2020/03/18\\_1.pdf](https://infektioidentorjunta.fi/wp-content/uploads/2020/03/18_1.pdf). Viitattu 7.5.2023.
- Næss, Gro, Kirkevold, Marit, Hammer, Wenche, Straand, Jørund & Wyller, Torgeir Bruun 2017. Nursing care needs and services utilised by home-dwelling elderly with complex health problems: observational study. *BMC Health Serv Res* 17(1), 645. <https://doi.org/10.1186/s12913-017-2600-x>. Viitattu 6.4.2023.
- Nyman, Juha, Porthan, Kari, Sippola-Soininen, Marja & Soini, Helena 2021. Kotihoidon asiakkaiden avuntarve lisää ensihoitohälytyksiä. *Gerontologia* 35(1), 32–50. <https://doi.org/10.23989/gerontologia.89038>. Viitattu 22.5.2023.
- Palonen, Mira, Kariniemi, Kirsi, Peltola, Päivi, Pesonen, Hanna-Mari, Rantanen, Anja & Siira, Heidi 2020. Iäkkään turvallinen kotiutuminen sairaalasta. Hotus-hoitosuositus. Helsinki: Hoitotyön tutkimussäätiö. <https://www.hotus.fi/wp-content/uploads/2020/12/netti-hoitosuositus-iaekkaeaen-kotiutuminen.pdf>. Viitattu 20.10.2022.
- Pereira, Filipa, Bieri, Marion, Martins, Maria, Del Río Carral, Maria & Verloo, Henk 2022. Safe Medication Management for Polymedicated Home-Dwelling Older Adults after Hospital Discharge: A Qualitative Study of Older Adults, Informal Caregivers and Healthcare Professionals' Perspectives. *Nursing reports* 403–423. <https://doi.org/10.3390/nursrep12020039>. Viitattu 5.11.2022.
- Pixabay 2014. Kuvagalleria. Piirroskuva. <https://pixabay.com/fi/illustrations/ryhm%C3%A4-henkil%C3%B6-osallisuus-py%C3%B6r%C3%A4tuoli-418449/>. Viitattu 22.9.2023.
- Pohjois-Savon hyvinvointialue 2022 b. Kotipalvelun tukipalvelut: palvelukohtainen sääntökirja. Verkkajulkaisu. Julkaistu 27.9.2022. <https://pshyvinvointialue.fi/documents/594193/718146/kotipalvelun-tukipalvelut-palvelukohtainen-saantokirja.pdf>. Viitattu 28.9.2023.
- Pohjois-Savon hyvinvointialue 2022 c. Omaishoidon tuen toimintaohje ja myöntämisperusteet. Verkkajulkaisu. Julkaistu 28.11.2022. <https://pshva.oncloudos.com/kokous/202271-5-4318.PDF>. Viitattu 12.10.2023.
- Pohjois-Savon hyvinvointialue 2022 d. Apuvälinepalvelut. Verkkajulkaisu. <https://pshyvinvointialue.fi/apuvälinepalvelut>. Viitattu 9.10.2023.
- Pohjois-Savon hyvinvointialue 2022 a. Palvelukuvaukset ja myöntämisperusteet. Verkkajulkaisu. Julkaistu 28.12.2022. [https://pshyvinvointialue.fi/documents/594193/719531/PSHVA\\_Ik%C3%A4%C3%A4ntyneiden+palveluiden+my%C3%B6nt%C3%A4misperusteet+ja+palvelukuvaukset\\_28.12.22.pdf/10bdda6e-98db-8337-f868-497a0667fe98?t=1672319723203](https://pshyvinvointialue.fi/documents/594193/719531/PSHVA_Ik%C3%A4%C3%A4ntyneiden+palveluiden+my%C3%B6nt%C3%A4misperusteet+ja+palvelukuvaukset_28.12.22.pdf/10bdda6e-98db-8337-f868-497a0667fe98?t=1672319723203). Viitattu 28.4.2023.
- Pohjois-Savon hyvinvointialue 2023. Ikäkeskuksen neuvonta. Verkkajulkaisu. <https://pshyvinvointialue.fi/ikakeskuksen-neuvonta>. Viitattu 10.10.2023.
- Pohjois-Savon hyvinvointialue julkaisuaika tuntematon a. Osastopalvelut. Verkkajulkaisu. <https://pshyvinvointialue.fi/osastopalvelut>. Viitattu 30.5.2023.
- Pohjois-Savon hyvinvointialue julkaisuaika tuntematon b. Tutkimuslupa. Verkkajulkaisu. [https://pshyvinvointialue.fi/tutkimuslupa?p\\_l\\_back\\_url=%2Fhaku%3Fq%3Dtutkimuslupa](https://pshyvinvointialue.fi/tutkimuslupa?p_l_back_url=%2Fhaku%3Fq%3Dtutkimuslupa). Viitattu 13.5.2023.
- Pohjois-Savon sairaanhoitopiiri 2018. Hyvän hoidon kriteerit vuodeosastohoitoon. <https://publish.psshp.fi/kokous/2018308710-7-1.PDF>. Viitattu 26.8.2023.

Ristolainen, Hanna, Tiilikainen, Elisa, & Rissanen, Sari 2019. Kotona asuvien ikäihmisten palveluohjauksen vaikuttavuus – kuvaileva kirjallisuuskatsaus. *Gerontologia* 32(4), 252–274. <https://doi.org/10.23989/gerontologia.75681>. Viitattu 6.11.2022.

Salonen, Kari 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turku: Turun ammattikorkeakoulu 2013. <https://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf>. Viitattu 18.2.2023.

Savonia-ammattikorkeakoulu 2020. Sairaanhoidajan tutkinto-ohjelma. Osaamistavoitteet. Verkkojulkaisu. <https://www.savonia.fi/opiskele-tutkinto/tutkinnot-ja%20hakeminen/opetussuunnitelmat/?yks=IS&krtid=1328&tab=2>. Viitattu 18.11.2023.

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö julkaisuaika tuntematon a. Kuntoutus. Verkkojulkaisu. <https://stm.fi/sotepalvelut/kuntoutus>. Viitattu 16.8.2023.

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö julkaisuaika tuntematon b. Palvelut ja etuudet iäkkäille. Verkkojulkaisu. <https://stm.fi/ikaantyneiden-palvelut>. Viitattu 6.5.2023.

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön asetus lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutuksesta 1363/2011. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20111363>. Viitattu 29.8.2023.

Sosiaalihuoltolaki 2014/1301. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301#L4P36>. Viitattu 15.6.2023.

Tattari, Mervi, Suhonen, Riitta, & Stolt, Minna 2021. Kotona asuvien ikääntyneiden henkilöiden kokemukset fyysisen toimintakykynsä ja itsenäisyytensä ylläpitämisestä. *Gerontologia* 35(1), 51–62. <https://doi.org/10.23989/gerontologia.87844>. Viitattu 6.11.2022.

Terveydenhuoltolaki 2022/581. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326#L3P25>. Viitattu 15.6.2023.

Terveyskylä 2023. Ikätalo. Apuvälineistä apua arkeen. Verkkojulkaisu. <https://www.terveyskyla.fi/ikatalo/ik%C3%A4%C3%A4ntyneelle/apua-arkeen/apuv%C3%A4lineist%C3%A4-apua-arkeen>. Viitattu 29.8.2023.

Terveyskylä julkaisuaika tuntematon. Kuntoutumistalo. Kotikuntoutus. Verkkojulkaisu. <https://www.terveyskyla.fi/kuntoutumistalo/ammattilaiset/kuntoutumisen-tukeminen/kotikuntoutus>. Viitattu 17.6.2023.

Urbietè, Lina, Lesauskaitè, Vita & Macijauskienè, Jüratè 2020. Discharge Planning and Home Care Needs Assessment for Older Patients in a Nursing Hospital. *Medicina* 56(2), 60. <https://doi.org/10.3390/medicina56020060>. Viitattu 13.5.2023.

Verohallinto 2022. Kotitalousvähennys verotuksessa. Verkkojulkaisu. <https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/47873/kotitalousv%C3%A4hennys-verotuksessa2>. Viitattu 22.5.2023.

Vilkka, Hanna 2021. Näin onnistut opinnäytetyössä: Ratkaisut tutkimuksen umpikujiin. Jyväskylä: PS-kustannus.



# Sairaalahoidon jälkeen kotiin saatavat palvelut



Kuva: Pixabay 2014

## **Opas potilaille ja läheisille**

---

## Sisällysluettelo

Johdanto	3
Yleistä kotona asumista tukevista palveluista	4
Kotisairaala	5
Kotihoito	6
Kotihoidon tukipalvelut	8
Kotikuntoutus	11
Apuvälineet	12
Lisätietoja	13
Lähteet	15

---

## Johdanto

Sairaalahoiton jälkeen iäkkään potilaan toimintakyvyn huomioiminen sekä tarvittavan avun ja kuntoutuksen saaminen on tärkeää. Onnistunut sairaalasta kotiutuminen edellyttää, että potilaan, sairaalan, kotihoidon ja läheisten välillä yhteistyö toimii.

Tämä on Kuopiossa sijaitsevan Harjulan sairaalan osastohoidosta kotiutuville iäkkäille potilaille ja heidän läheisilleen tehty opas, jossa kerrotaan keskeisistä kotiin saatavista ja kotona asumista helpottavista hoiva- ja hoitopalveluista sekä tukipalveluista.

Oppaassa kerrotaan kotiutumisesta ja jatkohoidon suunnittelusta sekä Pohjois-Savon hyvinvointialueen järjestämistä ja palvelusetelillä hankittavista hoiva- hoito-, ja tukipalveluista ikääntyneille Kuopion alueella. Näillä palveluilla turvataan kotiutumisen jälkeinen iäkkään potilaan jatkohoito kotona, kun iäkäs henkilö ei itsenäisesti ilman ulkopuolista apua kotona pärjää.

Tämä opas on tehty Savonia-ammattikorkeakoulun sairaanhoitajaopiskelija Maiju Laukkasen opinnäytetyönä vuonna 2023.

## **Yleistä kotona asumista tukevista palveluista**

Suomessa sekä kansainvälisesti on tavoitteena tukea ikäihmisten kotona asumista niin pitkään kuin mahdollista. Suomessa niin sanotun vanhuspäivälain tarkoituksena on esimerkiksi tukea ikääntyneiden henkilöiden hyvinvointia ja terveyttä sekä toimintakykyä ja itsenäistä suoriutumista. Lain tarkoitus on myös parantaa iäkkään ihmisen mahdollisuutta saada laadukkaita sosiaali- ja terveystalvuluja sekä vaikuttaa hänelle tarjottuihin palveluihin ja niiden sisältöön.

Ennen sairaalahoitosta kotiutumista suunnitellaan potilaan kotiutuminen ja jatkohoito moniammatillisessa työryhmässä mahdollisimman monipuolisesti. Suunnitteluun otetaan mukaan tarvittaessa myös omaiset. Kotiutuessa on mahdollista hyödyntää kotiin saatavia hoiva- ja tukipalveluita, kuten kotihoitoa tai turvapuhelinta. Kotiin lähtöä valmistellessa hoitoon liittyvät ohjeet käydään läpi potilaan ja hänen läheisensä kanssa. Ennen kotiutumista lääkelista tarkistetaan ja tarvittaessa päivitetään ajantasaiseksi. Mahdollisen uuden sairauden aiheuttama elämänmuutos huomioidaan potilaan ja hänen läheisensä avuntarpeessa.

Kotiutuessa fyysisen toimintakyvyn lisäksi iäkkäällä henkilöllä täytyy olla valmiudet ja luottamus kotiuduttuaan huolehtia itsestään. Kotiutumisen jälkeen päivittäisistä asioista selviytyminen edellyttää, että henkilö on saanut tietoa ja ohjausta riittävän määrän. Ikääntymisen tuomat rajoitukset, esimerkiksi heikentynyt muisti tai aistitoiminnot, voivat vaikuttaa saatujen jatkohoitohjeiden ymmärtämistä.

---



Kotiin saatavat palvelut järjestetään osana sosiaali- ja terveydenhuoltoa. Palvelujen järjestämisestä vastuu on hyvinvointialueilla. Hyvinvointialueet voivat tuottaa palvelut omana toimintanaan, ostaa ne muilta hyvinvointialueilta tai yksityisiltä palveluntuottajilta

Pohjois-Savon hyvinvointialueella kotiin saatavat palvelut sekä muut sosiaalihuollon palvelut myönnetään palvelutarpeen arvioinnin eli asiakkaan toimintakyvystä ja palvelun tarpeesta tehdyn selvityksen perusteella. Palveluiden myöntäminen ei perustu asiakkaan korkeaan ikään vaan olemassa olevaan toimintakykyyn. Toimintakyvyn arvioinnin apuna käytetään toimintakykymittareita.

## **Kotisairaala**

**Kotisairaala** tarkoittaa sairaalatasoisen hoidon viemistä potilaan kotiin tai asumisyksikköön. Se on tarkoitettu kotona asuville potilaille, jotka tarvitsevat sairaanhoidollista asiantuntevasta vaativia hoitoja, kuten infuusioita (esim. suonensisäinen nesteytys), lääkehoitoa ja saattohoidon toteutusta. Hyvinvointialueen järjestämisvastuulla on alueensa kotisairaalahoito. Kotisairaaloiminnan järjestää joko perusterveydenhuolto, erikoissairaanhoito tai nämä molemmat yhteistyössä. Kotisairaalahoidon aikana potilaan tarvitsemat ja hoitosuunnitelmaan kuuluvat lääkkeet sisältyvät hoitoon.

---



Kotisairaalan tulisi olla mahdollisuuksien mukaan ensisijainen hoitovaihtoehto, mikäli ei ole tarvetta ympärivuorokautiselle sairaalassa tapahtuvalle hoidolle. Kotisairaalahoidon tavoitteena on lyhentää osastohoitoa ja vähentämään henkilön muita terveydenhuollon käyntejä. Kotisairaala pyrkii myös ylläpitämään ja parantamaan asiakkaan toimintakykyä asiakaslähtöisesti.

Kotisairaalaan hoitajaksolle ottamisesta ja sen lopettamisesta tekee päätöksen kotisairaalan lääkäri. Kotisairaalassa työskentelevä sairaanhoitaja tekee hoidontarpeen arviointeja akuutisti sairastuneista palveluasumisen ja kotihoidon asiakkaista. Asiakkaan hoidon tarve ja oikea hoitopaikka arvioidaan yhdessä lääkärin kanssa. Hoidosta kotona peritään kotikäyntimaksu.

## Kotihoito

Kotihoidolla tarkoitetaan asiakkaan pitkäaikaiseen avun tarpeeseen vastaavaa kotipalvelua ja kotisairaanhoitoa. Sen avulla varmistetaan, että henkilö selviytyy jokapäiväisistä toiminnoista omassa kodissaan. Kotihoidon tavoitteena on tukea kotona asumista kotiin saatavalla palvelulla, joka auttaa ylläpitämään asiakkaan toimintakykyä sekä vastaa hänen hoitoon ja hoivaan liittyviin tarpeisiinsa. Kotihoitoon sisältyy kotona tapahtuva monialainen eli monen ammattiryhmän yhteistyönä toteutettu ohjaus ja kuntoutus, hoito ja hoiva sekä sairaanhoito- ja lääkäripalvelut.

Kotipalvelun ja -sairaanhoidon sisältö määräytyy **palvelutarpeen arvioinnin** mukaan sekä asiakkaan ja omaisen kanssa

---

yhteistyössä laaditun hoito- ja palvelusuunnitelman perusteella. Palvelu tuotetaan Pohjois-Savon hyvinvointialueella ensisijaisesti etäpalveluiden avulla, jos se asiakkaan toimintakyvyn huomioon ottaen on mahdollista. Etäpalveluilla parannetaan palvelujen saavutettavuutta ja asiakkaan itsenäisyyttä palvelujen käyttäjänä. Kotihoidon järjestämiä etäpalveluja ovat esimerkiksi etäkotikäynti (eli virtuaalihoito) ja lääkeautomaatti.

**Säännöllinen kotihoito** tarkoittaa kotihoitoa, jolla vastataan asiakkaan pitkäaikaiseen avun tarpeeseen. Säännöllisen kotihoidon palveluun kuuluu mm.

- asiakkaan toimintakyvyn ylläpitäminen erilaisin keinoin
- sairauksien hoitaminen
- ravitsemuksesta huolehtiminen
- lääkehoidon järjestäminen
- hygienian hoitaminen
- pieniä kodinhoidollisia tehtäviä, kuten tiskaaminen

Asiakkaan avuntarve täyttää säännöllisen kotihoidon myöntämisperusteet, kun asiakas tarvitsee hoivaa ja sairaanhoitoa sekä tukea arjen toiminnoissa päivittäin pitkäkestoisesti. Vastaaminen palvelun tarpeeseen vaatii sosiaali- ja terveydenhuollon ammatillista osaamista. Säännöllinen kotihoito voidaan aloittaa myös sairaanhoidollisen tarpeen, esimerkiksi kolmesti viikossa tapahtuvan haavanhoidon vuoksi, vaikkei muuta avun tarvetta olisikaan. Avun tarve esimerkiksi peseytymisessä avustamiseen suihkussa tai kodinhoidollisissa tehtävissä, kuten siivouksessa, ei ole peruste kotihoidon aloittamiselle.

---

Ennen päätöstä säännöllisestä kotihoidosta aloitetaan määräaikainen **kuntouttava arviointijakso**. Se on asiakkaan kotona toteutettava jakso, joka sisältää apua ja tukea päivittäisissä asioissa henkilökohtaisen tarpeen mukaan. Jakson aikana suunnitellaan asiakkaan tarpeiden mukaiset palvelut ja tukitoimet. Arviointijakson aikana arvioidaan asiakkaan toimintakykyä ja tehdään palvelutarpeen arviointi, jossa päätetään säännöllisen kotihoidon myöntämisestä, mikäli palvelulle on tarvetta ja myöntämisedellytykset täyttyvät. Arvioinnissa käytetään esimerkiksi RAI-toimintakykymittaria.

Edellytys kotihoidon palveluiden toteutumiselle on, että kotihoidon henkilöstölle annetaan asiakkaan kodin avain, mikäli asiakas ei pääse itse avaamaan ovea. Turvapalveluiden (esim. turvapuhelin, GPS-paikannus) ollessa käytössä avain tulee luovuttaa joka tapauksessa. Ensisijaista on kotihoidon ja turvapalveluiden asiakkaille asennettavan sähköisen ovenavauspalvelun käyttö avainturvallisuuden parantamiseksi.

## **Kotihoidon tukipalvelut**

Arjessa kotona pärjäämistä ja toimintakyvyn ylläpitämistä voidaan edistää erilaisilla tukipalveluilla, joita ovat esimerkiksi tietyn kotiutumisen palvelu, turvapalvelu, ateriapalvelu, siivouspalvelu, hygieniapalvelu sekä asiointipalvelu. Pohjois-Savon hyvinvointialueella tukipalveluja voi saada henkilö, jonka toimintakyky on heikentynyt. Oikeaan aikaan järjestetyn tukipalvelun avulla

---

voidaan tukea asiakkaan itsenäistä arjessa pärjäämistä ja siirtää vaativampien palvelujen aloittamisen tarvetta. Saadakseen tukipalveluita ei tarvitse olla säännöllisen kotihoidon asiakas. Osa tukipalveluista järjestetään pientä korvausta vastaan (esim. turvapalvelut, hygieniapalvelu) ja osa on omakustanteisia, kuten ateria, asiointi- ja siivouspalvelut.

Sairaalasta kotiutuville on mahdollista järjestää **tuetun kotiutumisen palvelu**, jolla varmistetaan turvallinen kotiutuminen sekä tuetaan kuntoutumista kotiympäristössä lyhytaikaisesti. Palvelu voidaan aloittaa asiakkaille, joilla ei ole säännöllistä kotihoitoa eikä läheisten tuki riitä kotona selviytymiseen. Tuetun kotiutumisen käynnit järjestetään joko fyysisinä kotikäynteinä tai etäkontakteina riippuen asiakkaan tarpeista. Käyntien sisältö voi liittyä esimerkiksi lääkehoitoon, hoidollisiin toimenpiteisiin, voinnin arviointiin tai kuntouttavien harjoitteiden ohjaamiseen. Mikäli tuetun kotiutumisen palvelun loppuessa ilmenee vielä avun tarvetta, järjestetään palvelutarpeen arviointi.

**Kotihoidon turvapalvelu** mahdollistaa ympärivuorokautisen kotona asumisen ikäihmiselle. Turvapalveluilla tarkoitetaan eri palveluiden muodostamaa kokonaisuutta, joka koostuu asiakkaan kotiin asennettavista hälytys- ja turvapalveluratkaisuista. Turvapalveluiden myöntämisedellytyksenä on, että turvapalvelu edistää asiakkaan turvallisuuden tunnetta ja auttaa selviämään itsenäisesti kotona. Perusteena voi olla esimerkiksi suurentunut kaatumisriski, toimintakyvyn lasku tai turvattomuuden tunne.

---

Pohjois-Savon hyvinvointialueella käytettyjä turvapalveluratkaisuja ovat esim.

- turvapuhelin ja hälytysnappi
- vuodeanturi
- ovihälytin
- GPS-paikannin
- palohälytin

**Ateriapalvelu** on tarkoitettu ihmisille, jotka eivät pysty itse tai omaisen avulla valmistamaan ruokaa, eivätkä pysty liikkumaan itsenäisesti ruokailemaan kodin ulkopuolelle. Ateriapalvelu tuo kotiin ruoan, johon kuuluu pääruoka, salaatti ja jälkiruoka. Ateriasa huomioidaan tarvittaessa asiakkaan yksilölliset tarpeet, kuten erityisruokavaliot ja ruuan rakenne. Kotiin tuotu ateria ehkäisee ravitsemustilan heikkenemistä tai korjaa jo heikentynyttä ravitsemustilaa. Ateriaa täydentävät juomat ja leivät tulee asiakkaan hankkia muuta kautta. Hyvinvointialueella ei ole omaa ateriapalvelun tuottajaa, vaan ateriapalvelut tuotetaan esimerkiksi yksityisten yritysten kautta. Asiakas vastaa itse aterioista ja kuljetuksista perittävistä maksuista.

**Hygieniapalvelun** tarkoitus on auttaa asiakasta huolehtimaan hygieniastaan ja ehkäisemään ongelmia, joita huonosta hygieniasta koituu. Palvelu on tarkoitettu asiakkaalle, joka tarvitsee apua viikoittaisessa peseytymisessä, mutta peseytymismahdollisuudet tai kodin peseytymistilat ovat puutteelliset, eikä puutteita pysty korjaamaan asunnon muutostöillä. Asiakaan ei tarvitse olla kotihoidon asiakas.

---

Pyykkipalvelut eivät kuulu hygieniapalveluun, vaan asiakkaan täytyy nämä järjestää omakustanteisesti palveluntuottajan kautta tai omaisen avulla, jollei itse kykene pyykeistä huolehtimaan.

**Asiointipalvelut** eli päivittäisten ja välttämättömien ostosten tai hankintojen turvaaminen järjestetään ensisijaisesti esimerkiksi omaisten, kauppapalvelun tai yksityisen palveluntuottajan avulla. Kotihoito voi auttaa asiointissa ja saattamisessa ainoastaan poikkeustilanteessa, jos asiakas ei itse tai läheistensä avulla pysty asioimaan tai yksityistä palvelua ei ole saatavilla. Kotihoito ei saa kuitenkaan käsitellä rahaa.

## **Kotikuntoutus**

**Kotikuntoutus** on yksi tapa toteuttaa kunnon ylläpitämistä ja vahvistamista kotona ja henkilön omassa elinympäristössään tapahtuva kuntoutuminen onkin usein tehokasta. Kotikuntoutuksella tarkoitetaan henkilön kotona tapahtuvaa määräaikaista kuntoutusjaksoa, jolle on asetettu tavoitteet. Kotikuntoutustiimiin kuuluvat esimerkiksi kotihoidon hoitaja, toimintaterapeutti ja fysioterapeutti.

Tarve kotikuntoutukseen voi tulla esille eri tavoin. Ihminen itse, omainen tai sosiaali- ja terveysalan ammattilainen voi huomata, että henkilön toimintakyky on heikentynyt esimerkiksi tapaturman tai sairauksien myötä. Kotikuntoutukseen voi ohjautua esimerkiksi asiakasohjausyksikön, sairaalan, terveysaseman tai kotihoidon kautta.

---

## Apuvälineet

**Apuvälinepalvelut** kuuluvat hyvinvointialueen lääkinnällisen kuntoutuksen palveluihin. Apuvälineiden luovutus on perusteltua, mikäli henkilöllä on lääketieteellisin perustein todettu toimintakykyä heikentävä ja itsenäistä selviytymistä vaikeuttava sairaus, vamma tai kehitysviivästyminen.

Apuvälineistä voi kysyä oman kunnan apuvälineyksiköstä. Apuvälineitä voidaan useimmiten lainata joko lyhytaikaiseen tai pitkäaikaiseen käyttöön. Apuvälineet auttavat tukemaan ja ylläpitämään sekä parantamaan henkilön toimintakykyä. Apuvälineet helpottavat arkea ja monet niistä myös lisäävät turvallisuutta.

Apuvälinepalveluihin sisältyvät:

- apuvälineen tarpeen arviointi
  - apuvälineen sovitus ja hankinta
  - apuvälineen käytön opettaminen ja seuraaminen
  - apuvälineen huoltaminen
  - rikki menneen apuvälineen korjaaminen
-

## Lisätietoja

### **Ikäkeskuksen neuvonta**

Ikäkeskuksen neuvonta on kaikille pohjoissavolaisille tarkoitettu palvelu, jossa pääsee keskustelemaan omasta asiastaan ammattilaisen kanssa. Ikäkeskuksen neuvonta ohjaa ja neuvoa palveluihin, arjessa pärjäämiseen tai toimintakyvyn ja hyvinvoinnin ylläpitämiseen liittyvissä asioissa. Yhteyttä voit ottaa puhelimitse, sähköpostilla, Pohjois-Savon hyvinvointialueen nettisivuilta löytyvällä chatilla tai käymällä Kuopion tai Iisalmen palvelupaikoissa.

**Avoinna:** maanantai - perjantai klo 9–14,  
arkipyhien aattona klo 12 saakka

**Sähköposti:** [ikakeskus@pshyvinvointialue.fi](mailto:ikakeskus@pshyvinvointialue.fi)

**Puhelin:** +358 172734100

### **Omaishoito**

Omaishoito tarkoittaa ikääntyneen, sairaan tai vammaisen henkilön hoidon ja huolenpidon järjestämistä omaisen tai muun läheisen henkilön avulla omaishoidettavan kotona. Omainen tai muu läheinen henkilö toimii tällöin omaishoitajana. Omaishoidosta voi saada omaishoidon tukea. Omaishoidon tuki muodostuu omaishoitajalle maksettavasta hoitopalkkiosta, lakisääteisestä vapaasta sekä omaishoitoa tukevista palveluista.

Jos haluat tietoa omaishoidon tuesta, ota yhteyttä Ikäkeskuksen neuvontaan. Mikäli olet jo omaishoidon tuen piirissä, voit olla yhteydessä suoraan omaan asiakasohjaajaasi.

---





## **Maksuasiat**

Mikäli sinulla on raha- tai maksuvaikeuksia esimerkiksi sairaalamaksujen osalta, voit ottaa yhteyttä vanhusten palveluohjauksen ja sairaalan sosiaalityön sosiaalityöntekijään. Voit kysyä lisää neuvoa myös Ikäkeskuksen neuvonnasta tai osastolta, jolta kotiudut.

**Soittoajat:** ma-pe klo 9–10

**Puhelin:** 017 183 485

---

## Lähteet

Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvveluista 2022/604. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/20120980>. Viitattu 15.9.2023.

Palonen, Mira, Kariniemi, Kirsi, Peltola, Päivi, Pesonen, Hanna-Mari, Rantanen, Anja & Siira, Heidi 2020 Iäkkään turvallinen kotiutuminen sairaalasta. Hotus-hoitosuositus. Helsinki: Hoitotyön tutkimussäätiö. <https://www.hotus.fi/wp-content/uploads/2020/12/netti-hoitosuositus-iaekkaeaen-kotiutuminen.pdf>. Viitattu 20.10.2023.

Pixabay 2014. Kuvagalleria. Piirroskuva. <https://pixabay.com/fi/illustrations/ryhm%C3%A4-henkil%C3%B6-osallisuus-py%C3%B6r%C3%A4tuoli-418449/>. Viitattu 22.9.2023.

Pohjois-Savon hyvinvointialue 2022 a. Palvelukuvaukset ja myöntämisperusteet. Verkkojulkaisu. Julkaistu 28.12.2022. [https://pshyvinvointialue.fi/documents/594193/719531/PSHVA\\_Ik%C3%A4%C3%A4ntyneiden+palveluiden+my%C3%B6nt%C3%A4misperusteet+ja+palvelukuvaukset\\_28.12.22.pdf/10bdda6e-98db-8337-f868-497a0667fe98?t=1672319723203](https://pshyvinvointialue.fi/documents/594193/719531/PSHVA_Ik%C3%A4%C3%A4ntyneiden+palveluiden+my%C3%B6nt%C3%A4misperusteet+ja+palvelukuvaukset_28.12.22.pdf/10bdda6e-98db-8337-f868-497a0667fe98?t=1672319723203). Viitattu 28.9.2023

Pohjois-Savon hyvinvointialue 2022 b. Kotipalvelun tukipalvelut: palvelukohtainen sääntökirja. Verkkojulkaisu. Julkaistu 27.9.2022. <https://pshyvinvointialue.fi/documents/594193/718146/kotipalvelun-tukipalvelut-palvelukohtainen-saantokirja.pdf/>. Viitattu 28.9.2023.

Pohjois-Savon hyvinvointialue 2022 c. Omaishoidon tuen toimintaohje ja myöntämisperusteet. Verkkojulkaisu. Julkaistu 28.11.2022. <https://pshva.oncloudos.com/kokous/202271-5-4318.PDF>. Viitattu 12.10.2023.

Pohjois-Savon hyvinvointialue 2022 d. Apuvälinepalvelut. Verkkojulkaisu. <https://pshyvinvointialue.fi/apuvalinepalvelut>. Viitattu 9.10.2023.

Pohjois-Savon hyvinvointialue 2023. Ikäkeskuksen neuvonta. Verkkojulkaisu. <https://pshyvinvointialue.fi/ikakeskuksen-neuvonta>. Viitattu 10.10.2023.

---



Pohjois-Savon sairaanhoitopiiri 2018. Hyvän hoidon kriteerit vuodeosastohoitoon. <https://publish.psshp.fi/kokous/2018308710-7-1.PDF> Viitattu 26.8.2023.

Terveystieteiden tutkimuskeskus 2022/581. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326#L3P25>. Viitattu 15.9.2023.

Terveyskylä 2023. Ikätalo. Apuvälineistä apua arkeen. Verkojulkaisu. <https://www.terveyskyla.fi/ikatalo/ik%C3%A4%C3%A4ntyneelle/apua-arkeen/apuv%C3%A4lineist%C3%A4-apua-arkeen>. Viitattu 9.10.2023.

Terveyskylä julkaisuaika tuntematon. Kuntoutumistalo. Kotikuntoutus. Verkojulkaisu. <https://www.terveyskyla.fi/kuntoutumistalo/ammattilaiset/kuntoutumisen-tukeminen/kotikuntoutus>. Viitattu 15.9.2023.

---